

Program rada Agencije za civilno vazduhoplovstvo za 2019. godinu

I Uvodni dio

Pravni osnov za donošenje Programa rada Agencije za civilno vazduhoplovstvo za 2019. godinu utvrđen je članom 10 stav 1 tačka 2 Zakona o vazdušnom saobraćaju („Službeni list CG“, br. 30/12 i 30/17), kojim je propisano da Savjet Agencije donosi godišnji program rada Agencije.

Odredbom člana 21 stav 1 tačka 7 Statuta Agencije za civilno vazduhoplovstvo propisano je da direktor Agencije predlaže Savjetu Agencije godišnji program rada.

a) O Agenciji

Odredbama Zakona o vazdušnom saobraćaju propisani su pravni položaj, nadležnost i organizacija Agencije za civilno vazduhoplovstvo (u daljem tekstu: Agencija), upravljanje i rukovođenje Agencijom, organi Agencije i njeno poslovanje.

Članom 5 Zakona o vazdušnom saobraćaju propisano je da je Agencija nezavisno pravno lice koje vrši javna ovlašćenja u skladu sa ovim zakonom, da je osniva Vlada Crne Gore, da je samostalna u obavljanju poslova iz svoje nadležnosti i da za svoj rad odgovara Vladi. Organi Agencije su Savjet Agencije i direktor Agencije.

b) Međunarodni aspekti djelovanja Agencije

Zakonom o vazdušnom saobraćaju, članom 6 stav 1 tačka 14, propisano je da Agencija saraduje sa organima drugih država nadležnim za civilno vazduhoplovstvo.

Međunarodne organizacije iz oblasti vazdušnog saobraćaja od posebnog značaja za civilno vazduhoplovstvo Crne Gore su:

- Međunarodna organizacija civilnog vazduhoplovstva (ICAO – International Civil Aviation Organization),
- Evropska agencija za sigurnost vazdušnog saobraćaja (EASA – European Aviation Safety Agency),
- Evropska konferencija civilnog vazduhoplovstva (ECAC – European Civil Aviation Conference),
- Evropska organizacija za sigurnost vazdušne plovidbe (EUROCONTROL – European Organization for the Safety of Air Navigation).

Crna Gora je 13. marta 2007. godine postala 189. punopravna članica Međunarodne organizacije civilnog vazduhoplovstva (ICAO), specijalizovane organizacije Ujedinjenih nacija zadužene za stalni

nadzor sprovođenja ciljeva Konvencije o međunarodnom civilnom vazduhoplovstvu (*Convention on International Civil Aviation*), poznatije kao Čikaška konvencija (*Chicago Convention*).

Postavši punopravan član ICAO-a, što je predstavljalo preduslov, Crna Gora je postala i punopravan član Evropske konferencije civilnog vazduhoplovstva (ECAC) 25. juna 2008. godine. Glavni cilj ECAC-a je unapređenje sigurnog, djelotvornog i kontinuiranog razvoja sistema evropskog vazdušnog saobraćaja, kroz harmonizaciju postupaka upravljanja vazdušnim saobraćajem među državama članicama, kao i unapređenjem tih postupaka između država članica i drugih država u svijetu.

Crna Gora je 1. jula 2007. godine postala punopravan član EUROCONTROL-a, organizacije koja je prvenstveno zadužena za sigurnost vazdušne plovidbe. Članstvo Crne Gore i njeno puno učešće u radu upravljačkih i stručnih tijela ove evropske organizacije od velikog značaja za siguran i jednoobrazan pristup država članica, ostvaruje se na osnovu Protokola o konsolidaciji Međunarodne konvencije o saradnji u oblasti bezbjednosti (*Safety*) vazdušne plovidbe EUROCONTROL od 13. decembra 1960. godine, sa izmjenama i dopunama (Zakon o ratifikaciji, „Službeni list SCG – Međunarodni ugovori“ br.18/2004 i 19/2004) i Multilateralnog sporazuma o rutnim naknadama (*Multilateral Agreement relating to Route Charges*, „Službeni list SCG – Međunarodni ugovori“ br. 4/2005).

Crna Gora je 09. juna 2006. godine potpisala Multilateralni sporazum između Evropske zajednice i njenih država članica i Republike Albanije, Bosne i Hercegovine, Republike Bugarske, Republike Hrvatske, bivše Jugoslovenske Republike Makedonije, Republike Island, Republike Crne Gore, Kraljevine Norveške, Rumunije, Republike Srbije i Misije privremene uprave Ujedinjenih nacija na Kosovu o uspostavljanju zajedničkog evropskog vazduhoplovnog područja (*European Common Aviation Area (ECAA) Agreement*, u daljem tekstu: ECAA Sporazum). Skupština Crne Gore ratifikovala je ovaj Sporazum 9. oktobra 2007. godine, i isti je stupio na snagu 26. oktobra 2007. godine objavljivanjem Zakona o ratifikaciji ECAA Sporazuma („Službeni list RCG“, broj 62/07 i „Službeni list CG – Međunarodni ugovori“, broj 1/11). Cilj ovog Sporazuma je stvaranje zajedničkog evropskog vazduhoplovnog područja zasnovanog na slobodnom pristupu tržištu i zajedničkim pravilima u oblastima sigurnosti, bezbjednosti, upravljanja vazdušnim saobraćajem i uticaja na životnu sredinu.

Evropska agencija za sigurnost vazdušnog saobraćaja (EASA) je organizacija Evropske unije osnovana s ciljem razvijanja zajedničkih standarda sigurnosti i obezbjeđivanja njihove jedinstvene primjene u Evropi, sa sjedištem u Kelnu (Njemačka). Osnovne djelatnosti preuzela je od Zajedničkih vazduholovnih vlasti (Joint Aviation Authorities – JAA), nakon prestanka njegovog rada 2007. godine. EASA je u međuvremenu proširila svoje nadležnosti, preuzimanjem obaveze izrade vazduhoplovnih standarda i propisa iz oblasti upravljanja vazdušnim saobraćajem (Air Traffic Management – ATM) i aerodroma, kao i vršenja nadzora nad njihovom primjenom. Uredbe koje predlaže EASA, a usvajaju evropske institucije, obavezujuće su za države članice Evropske Unije, a u zavisnosti od vrste potpisanih aranžmana i za ostale države. Punopravno članstvo u EASA-i, za sada, ostvaruju samo države članice EU, dok za ostale evropske države postoji mogućnost ostvarenja posebnog statusa i aktivnog učešća u radu EASA-e putem zaključivanja tzv. „Radnih aranžmana“ (*Working Arrangements*).

Crna Gora je prvi Radni aranžman sa EASA-om potpisala 7. jula 2009. godine. Osnov za potpisivanje tog aranžmana predstavljala je Osnovna Uredba 216/2008 (*Basic Regulation 216/2008*).

Kako je 2009. godine Osnovna Uredba 216/2008 izmijenjena i dopunjena Uredbom 1108/2009, kojom se nadležnosti EASA-e proširuju i na oblast ATM/ANS-a i aerodroma, direktor Agencije je izmijenjeni Aneks 1 Radnog Aranžmana potpisao 2. novembra 2011. godine.

Od 2011. do 2015. godine došlo je do brojnih promjena usljed kojih je EASA smatrala neophodnim da postojeći, tada već zastarjeli, Radni Aranžman zamijeni novim, koji je, nakon konsultacija i usaglašavanja, potpisan 25. februara 2015. godine u Kelnu od strane direktora Agencije i izvršnog direktora EASA-e. Ovaj Radni aranžman pokriva sve aspekte uređenja sigurnosti civilnog vazduhoplovstva i zaštite životne sredine kada su u pitanju proizvodi, djelovi, uređaji, osoblje, organizacije, aerodromi, kao i upravljanje vazdušnim saobraćajem i usluge vazdušne plovidbe, u skladu sa Uredbom (EZ) br. 216/2008 i njenim pravilima implementacije. Putem ovog Radnog aranžmana EASA pruža pomoć Agenciji za civilno vazduhoplovstvo u sprovođenju odredbi ECAA Sporazuma relevantnih za sigurnost vazdušnog saobraćaja.

Takođe, u Kelnu je 15. maja 2012. godine sa EASA-om potpisan i Radni aranžman o sigurnosnim pregledima stranih vazduhoplova na platformi (*SAFA Working Arrangement*), koji se odnosi na obaveznost prikupljanja i razmjene informacija u odnosu na sigurnost vazduhoplova koji koriste aerodrome država članica EU i aerodrome država koje nijesu članice EU ali učestvuju u ovom programu, pa i aerodrome u Crnoj Gori.

II Poslovi iz nadležnosti Agencije za civilno vazduhoplovstvo

Nadležnost Agencije za civilno vazduhoplovstvo propisana je odredbama Zakona o vazdušnom saobraćaju i podzakonskim aktima donešenim na osnovu ovog zakona, kao i odredbama Zakona o obligacionim odnosima i osnovama svojinsko-pravnih odnosa u vazdušnom saobraćaju („Službeni list CG”, br. 18/11, 46/14 i 43/18).

Zakonom o vazdušnom saobraćaju Agenciji je prenešeno vršenje javnih ovlašćenja u oblasti vazdušnog saobraćaja, od kojih su najznačajnija sljedeća: izdavanje sertifikata i uvjerenja vazduhoplovnim subjektima o ispunjavanju uslova za obavljanje određene djelatnosti iz oblasti vazdušnog saobraćaja, izdavanje dozvola vazduhoplovnom osoblju, vršenje inspeksijskog nadzora nad sprovođenjem zakona i zaključenih međunarodnih ugovora, donošenje akata u skladu sa zakonom i akata radi sprovođenja ECAA sporazuma, drugih zaključenih međunarodnih ugovora, međunarodnih standarda i preporučene prakse iz oblasti civilnog vazduhoplovstva, a naročito standarda, procedura i preporučene prakse ICAO-a, ECAC-a, EASA-e i EUROCONTROL-a, koji se, uz prethodnu saglasnost Ministarstva saobraćaja i pomorstva (u daljem tekstu: Ministarstvo), objavljuju u „Službenom listu Crne Gore”.

Nadležnost Agencije je utvrđena odredbom člana 6 stav 1 Zakona o vazdušnom saobraćaju, kojom je propisano da Agencija:

1. izdaje sertifikat vazdušnog operatora i operativnu licencu,
2. izdaje uvjerenje o tipu vazduhoplova, uvjerenje o plovidbenosti vazduhoplova, potvrdu o provjeri plovidbenosti vazduhoplova, potvrdu o registraciji,
3. izdaje uvjerenje o ispunjavanju uslova pravnom licu za održavanje vazduhoplova,
4. izdaje uvjerenje o ispunjavanju uslova pravnom licu za stručno osposobljavanje vazduhoplovnog osoblja,
5. izdaje sertifikat i odobrenje za upotrebu civilnog aerodroma,
6. izdaje uvjerenje o ispunjavanju uslova pravnom licu za obezbjeđivanje kontinuirane plovidbenosti vazduhoplova,
7. izdaje dozvole i ovlašćenja civilnom vazduhoplovnom osoblju,

8. priprema stručne osnove za izradu programa, planova, podzakonskih akata koje donose Vlada i organ državne uprave nadležan za poslove saobraćaja,
9. donosi opšte akte u skladu sa ovim zakonom i akte radi sprovođenja ECAA sporazuma, drugih zaključenih međunarodnih ugovora, međunarodnih standarda i preporučene prakse iz oblasti civilnog vazduhoplovstva, a naročito standarda, procedura i preporučene prakse ICAO-a, ECAC-a, EASA-e i EUROCONTROL-a, uz saglasnost Ministarstva,
10. donosi akte kojima se nalaže preduzimanje mjera radi uspostavljanja sigurnosti funkcionalnog sistema u cilju zaštite sigurnosti vazdušnog saobraćaja,
11. vodi registre i evidencije u skladu sa ovim zakonom,
12. vrši inspekcijski nadzor nad sprovođenjem ovog zakona i zaključenim međunarodnim ugovorima,
13. vrši kontinuirani nadzor ispunjenosti uslova u skladu sa ovim zakonom,
14. saraduje sa organima drugih država nadležnim za civilno vazduhoplovstvo,
15. vrši i druge poslove u skladu sa ovim zakonom i Statutom Agencije.

Istim članom propisano je da je Agencija Nacionalni nadzorni organ (*National Supervisory Authority – NSA*) koji obavlja poslove koji se odnose na: utvrđivanje ispunjenosti uslova za pružanje usluga vazdušne plovitbe, izdavanje certifikata pružaocu usluga u vazdušnoj plovidbi, kontinuirani nadzor nad pružanjem usluga u vazdušnoj plovidbi i nadzor nad upravljanjem vazdušnim saobraćajem.

Jedno od najznačajnijih javnih ovlašćenja koje je prenešeno Agenciji je obavljanje poslova inspekcijskog nadzora nad sprovođenjem Zakona o vazdušnom saobraćaju i propisa donesenih na osnovu ovog zakona, kao i zaključenih međunarodnih ugovora koji obavezuju Crnu Goru, a koji se odnose na: vazduhoplov i vazduhoplovnu komponentu, vazdušni saobraćaj, pružanje vazduhoplovnih usluga i pravila letenja, kao i aerodromske letne informacije, aerodrome i aerodromske usluge, letilišta, vazduhoplovno osoblje, pomoćno vazduhoplovno i drugo stručno osoblje, ispravnost i rad tehničkih sredstava i objekata vazdušne plovidbe.

Inspekcijski poslovi koji obuhvataju ovlašćenja za obavljanje pregleda, izricanje ograničenja i zabrana, naganje upravnih mjera, izdavanje prekršajnog naloga, podnošenje zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka, kao i preduzimanje drugih mjera propisanih Zakonom o inspekcijskom nadzoru („Službeni list RCG“, broj 39/03 i „Službeni list CG“, br. 76/09, 57/11, 18/14, 11/15 i 52/16) i Zakonom o prekršajima („Službeni list CG“, br. 01/11, 06/11, 39/11, 32/14 i 51/17) i u 2019. godini će predstavljati jedan od prioriteta u radu, imajući u vidu da inspekcijski nadzor značajno doprinosi zaštiti dostignutog nivoa sigurnosti i bezbjednosti vazdušnog saobraćaja u Crnoj Gori, kao i njegovom daljem unapređenju.

Naime, članom 6 stav 1 tačka 12 i članom 151 stav 2 Zakona o vazdušnom saobraćaju propisano je da poslove inspekcijskog nadzora nad sprovođenjem ovog zakona i propisa donešenih na osnovu ovog zakona vrši Agencija za civilno vazduhoplovstvo preko inspektora za vazdušni saobraćaj, u skladu sa ovim zakonom i zakonom kojim se uređuje inspekcijski nadzor.

Dodatno, Agenciji je propisano ovlašćenje da može da odobri, najduže na šest mjeseci, izuzeće od obaveze ispunjenja određenog administrativnog i drugog zahtjeva, ukoliko utvrdi da je vazduhoplovni subjekt na drugi način obezbijedio isti nivo sigurnosti vazdušnog saobraćaja koji se postiže primjenom tog zahtjeva.

Ovlašćeni inspektori Agencije su pripremili plan vršenja inspekcijskih nadzora za 2019. godinu, koji, zajedno sa planiranom dinamikom vršenja periodičnih kontinuiranih nadzora koji se sprovede nad

radom vazduhoplovnih subjekata radi utvrđivanja kontinuirane ispunjenosti uslova na osnovu kojih je izdat certifikat tokom čitavog perioda njegovog važenja, predstavlja sastavni dio Plana inspekcijskih i kontinuiranih nadzora vazduhoplovnih subjekata za 2019. godinu.

Odredbama Zakona o obligacionim odnosima i osnovama svojinsko-pravnih odnosa u vazдушnom saobraćaju („Službeni list CG”, br. 18/11, 46/14 i 43/18) utvrđena je nadležnost Agencije u pogledu nadzora nad primjenom pojedinih odredbi ovog zakona. Naime, ovim zakonom propisano je da Agencija vrši nadzor nad primjenom odredbi koje se odnose na prava lica sa invaliditetom ili lica smanjene pokretljivosti, kao i po prigovoru putnika, u slučaju uskraćivanja ukrcaja, otkazivanja ili dužeg kašnjenja leta. U slučaju prigovora lica sa invaliditetom ili lica smanjene pokretljivosti Agencija je nadležna za mirno rješavanje sporova između putnika i vazdušnog prevoznika i operatora aerodroma, dok je po prigovoru putnika u slučaju uskraćivanja ukrcaja, otkazivanja ili dužeg kašnjenja leta Agencija nadležna za mirno rješavanje sporova između putnika i vazdušnog prevoznika. Prioritet u radu Agencije u 2019. godini je vršenje poslova iz nadležnosti Agencije koji su utvrđeni Zakonom o vazдушnom saobraćaju, podzakonskim propisima i aktima Agencije donešenim na osnovu ovog zakona, Zakonom o obligacionim odnosima i osnovama svojinsko-pravnih odnosa u vazдушnom saobraćaju i nacionalnim strateškim dokumentima iz oblasti vazdušnog saobraćaja, kao i potvrđenim i objavljenim ECAA Sporazumom i drugim međunarodnim dokumentima.

Realizacija navedenih programskih aktivnosti Agencije veoma je bitna za očuvanje potrebnog nivoa sigurnosti i bezbjednosti vazdušnog saobraćaja u Crnoj Gori.

U tom smislu da bi se održao visoki nivo rada Agencije, koji je konstatovan od nadležnih tijela Evropske komisije i međunarodnih vazduhoplovnih institucija, neophodno je sačuvati i afirmisati postojeća zakonska rješenja koja utvrđuju organizaciono-pravni status Agencije i njenu nezavisnost, i koja omogućavaju obezbjeđivanje stručnog kadra i zadržavanje kompetentnosti, postojeći radno-pravni status zaposlenih i njihove adekvatne zarade, dalje unapređenje kontinuiranog i inspekcijskog nadzora i efikasno transponovanje evropskog i međunarodnog prava u naš pravni sistem i njegovu implementaciju.

U cilju održavanja potrebnog nivoa sigurnosti i bezbjednosti vazdušnog saobraćaja neophodno je da se dosljedno izvršavaju obaveze predviđene zakonom, strateškim dokumentima i programima iz oblasti vazdušnog saobraćaja, kao i zaključci Vlade i njenih radnih tijela iz oblasti vazdušnog saobraćaja.

III Programske aktivnosti Agencije

Imajući u vidu nadležnosti Agencije propisane članom 6 Zakona o vazдушnom saobraćaju, kao i ostale zakonom i podzakonskim aktima utvrđene obaveze, programske aktivnosti Agencije u 2019. godini biće prevashodno usmjerene na:

a) Izvršavanje obaveza i aktivnosti utvrđenih zakonom, podzakonskim aktima i drugim dokumentima koji regulišu oblast civilnog vazduhoplovstva, a posebno onih koje se odnose na sigurnost i bezbjednost vazdušnog saobraćaja

Opšte aktivnosti, koje podrazumijevaju involviranost i doprinos svih unutrašnjih organizacionih jedinica i pojedinaca u Agenciji, za 2019. godinu su sljedeće:

- priprema i donošenje novih vazduhoplovnih propisa, kao i izmjena i dopuna postojećih, u skladu sa Zakonom o vazdušnom saobraćaju, zaključenim međunarodnim ugovorima, propisima Evropske unije i pravilima i standardima koji se odnose na sigurnost i bezbjednost u vazdušnom saobraćaju, a naročito standarda, procedura i preporučene prakse ICAO-a, ECAC-a, EASA-e i EUROCONTROL-a, koje donosi Agencija uz prethodnu saglasnost Ministarstva;
- priprema stručnih osnova za potrebe donošenja podzakonskih akata iz nadležnosti Ministarstva i Vlade CG, u skladu sa Zakonom o vazdušnom saobraćaju,
- razmatranje ICAO državnih pisama (*ICAO State Letters*) i formiranje predloga aktivnosti u odnosu na ta dokumenta,
- identifikacija razlika u odnosu na ICAO standarde i preporučene prakse,
- otklanjanje neusaglašenosti utvrđenih prilikom kontrolnih posjeta međunarodnih organizacija,
- obavljanje aktivnosti u cilju implementacije softvera Sistema upravljanja dokumentima (*Document Management System – DMS*),
- očuvanje postojećeg nivoa znanja zaposlenih u Agenciji i njegovo unapređenje pohađanjem obuka, koje se sprovode po Trening planu, obukama obnavljanja znanja, nedostajućim specijalističkim obukama i obukama za nove vazduhoplovne propise.

Posebne prioritetne programske aktivnosti Agencije u 2019. godini u nastavku su razvrstane po sektorima i drugim unutrašnjim organizacionim jedinicama.

U okviru **Sektora za vazduhoplovne usluge u vazdušnom prostoru** prioritetne planirane aktivnosti u 2019. godini su:

1. Vršenje nadzora nad pružanjem usluga u vazdušnoj plovitbi, redovnim i dodatnim provjerama i inspeksijskim nadzorom, posebno u sljedećim oblastima:
 - primjena pravila za obuku i održavanje stručnosti vazduhoplovnog osoblja,
 - pružanje usluge kalibraže zemaljskih radionavigacionih sredstava (ZRNS),
 - aktivnosti Spasilačko-koordinacionog centra (RCC) i Uprave pomorske sigurnosti,
 - primjena pravila o načinu postupanja sa planovima leta,
 - primjena pravila o načinu, pravilima i postupcima letenja vazduhoplova i operativnim uslugama u vazdušnom saobraćaju,
 - sprovođenje pravila implementacije interoperabilnosti,
 - primjena pravila i propisa vezanih za upravljanje vazdušnim prostorom,
 - primjena pravila o uslugama vazduhoplovne meteorologije, načinu pripremanja i pribavljanja meteoroloških informacija i načinu slanja meteo informacija,
 - primjena standarda i procedura za obuku pomoćnog vazduhoplovnog osoblja koje obavlja poslove održavanja tehničkih uređaja i sistema kontrole letenja (*Air Traffic Safety Electronics Personnel – ATSEP*),
 - primjena pravila za izradu navigacionih postupaka,
 - primjena pravila o kvalitetu vazduhoplovnih podataka i vazduhoplovnih informacija;

2. Vršenje nadzora u postupcima:

- odobravanja promjena u funkcionalnom sistemu pružaoca usluga u vazdušnoj plovidbi,
 - odobravanja navigacionih postupaka koje izrađuje pružalac usluga u vazdušnoj plovidbi,
 - učešća u zajedničkim timovima za nadzor nad pružaocem usluga u vazdušnoj plovidbi;
3. Izrada programskih dokumenata:
- dugoročni program nadzora nad pružaocem usluga u vazdušnoj plovidbi i godišnji plan provjera, uz prethodno usaglašavanje sa Direktoratom civilnog vazduhoplovstva Republike Srbije (DCV);
 - Programa neutralizacije i smanjenja emisija CO₂ u civilnom vazduhoplovstvu (*CORSIA*);
4. izrada stručnih osnova u oblastima:
- certifikacije pružaoca usluga letnih informacija na letilištima i aerodromima (*Aerodrome Flight Information Service – AFIS*),
 - utvrđivanja nacionalnih standarda za korišćenje Data Link-a u skladu sa usaglašenim pravilima u sklopu EDLS projekta Evrope;
 - rad na prenosu Uredbe br. 2018/373 u naš pravni sistem;
 - utvrđivanja nacionalnih standarda za korišćenje automatskog zavisnog nadzora-emitovanje (*Automatic Dependent Surveillance-Broadcast – ADS-B*);
 - utvrđivanja zahtjeva o zaštitnim pojasevima oko zemaljskih radionavigacionih uređaja kontrole letenja u Crnoj Gori;
 - uputstvo za primjenu ATFCM pravila.
5. Revizija objavljenih akata i izrada dokumenata:
- ažuriranje Plana implementacije PBN koncepta u crnogorskom vazdušnom prostoru;
 - izbor i graničnih vrijednosti sigurnosnih indikatora za oblast ATM/ANS;
 - ažuriranje Akcionog plana za smanjenje emisije CO₂;
 - godišnji izvještaj „Lokalna implementacija Jedinственog neba“ (LSSIP);
 - instrukcije, liste usaglašenosti i uputstva za primjenu podzakonskih akata;
 - unapređenje modela za planiranje nadzornih aktivnosti u odnosu na procjenjene rizike;
 - priprema stručnih osnova za izradu Pravilnika o uslovima za izradu i održavanje navigacionih postupaka koji su u upotrebi u vazdušnom prostoru Crne Gore;
6. Izrada/revizija internih dokumenata:
- ažuriranje priručnika Sektora i njemu pripadajućih dokumenata,
 - godišnji izvještaj o izvršenom nadzoru;
7. Ostali zadaci:
- redovno ažuriranje liste certifikacione dokumentacije pružaoca usluga u vazdušnoj plovidbi,
 - redovno održavanje i vođenje ustanovljenih registara za potrebe nadzora, redovno ažuriranje baze podataka za registraciju radio predajnika za slučaj nužde (*International Beacon Registration Database – IBRD*) u odnosu na ELT;

- održavanje baze podataka i postupaka vezanih za sistem izvještavanja o događajima u okviru Sektora,
 - izrada polugodišnjih izvještaja o događajima (*Annual Summary Template – AST*) i njihovo redovno dostavljanje Evropskoj komisiji,
 - stalne procjene nesigurnih okolnosti koje mogu nastati tokom pružanja usluga u crnogorskom vazдушnom prostoru, uz procjene rizika i nalaganje mjera za njihovo otklanjanje,
 - pregled sljedljivosti sigurnosne dokumentacije za tehničke sisteme,
 - davanje stručnog mišljenja na izgradnju objekata prilikom razmatranja zahtjeva za njihovu izgradnju u blizini aerodroma i zemaljskih radio-navigacionih sredstava, u koordinaciji sa Odjeljenjem za aerodrome i SMATSA doo,
 - saradnja sa Agencijom za zaštitu životne sredine po pitanju smanjenja emisije CO₂ i uvođenja vazduhoplovstva u EU ETS;
 - analiza prijema GPS signala na aerodromima u saradnji sa HungaroControl-om i Tehničkim fakultetom u Budimpešti;
 - saradnja sa SMATSA doo i Vazduhoplovstvom Vojske Crne Gore u cilju uspostavljanja i rada AMC jedinice (saradnja i vršenje nadzora po pitanju organizacije internih procedura i tehničkih sistema podrške za rad jedinice – implementacija softvera poput CIMA/ACT/LARA/AMC Portal i sl.);
8. aktivnosti u oblasti međunarodne saradnje:
- primjena odredbi Memoranduma o razumijevanju kroz aktivnosti saradnje između ACV i DCV;
 - saradnja sa EUROCONTROL po pitanju implementacije FUA nivoa 1, 2 i 3: priprema predloga Politike (načela) upravljanja vazдушnim prostorom (*Airspace Charter*), saradnja u cilju implementacija tehničkih sistema podrške za rad AMC jedinice – implementacija softvera poput CIMA/ACT/LARA i sl.;
 - aktivno podsticanje regionalne saradnje, kroz implementaciju Regionalnog programa za vazdušni saobraćaj SEETO/JSPA,;
 - uspostavljanje saradnje se vazduhoplovnim vlastima država u regionu u cilju saradnje i razmjene iskustava u Traganju i spašavanju (*Search and Rescue – SAR*), kroz aktivno djelovanje u okviru formiranog SAR Regionalnog Odbora (*RASARAC*),
 - učešće u zajedničkim aktivnostima (ACV-DCV-SMATSA) programa efikasnosti (*Performance Scheme*)
 - saradnja ACV i DCV na planu bezbjednosti informacionih tehnologija,
 - standardizacija regulatornih i navigacionih standarda kroz saradnju u radnoj grupi za PANS-OPS,
 - aktivno učešće u radu Koordionacionog tima ACV/DCV/SMATSA i sprovođenje dogovorenih aktivnosti;
 - učešće u radu EUROCONTROL radnih grupa NETOPS i RAIG;
 - učešće u radu i vježbama u oblasti kriznog menadžmenta, koje simuliraju nastanak opasne situacije koja dovodi do krize na mreži (*European Aviation Crisis Coordination Cell – EACCC* i ICAO EUR/NAT *Volcanic Ash Steering Group – VOLCEXSG*,

- učešće na RAFT i FMG sastancima (nacionalni menadžer za frekvencije u civilnom vazduhoplovstvu);
- učešće u radu ECAC Environmental Forum;
- uspostavljanje saradnje sa Hrvatskim vazduhoplovnim vlastima u oblasti ANS, razmjena iskustava u oblasti upravljana vazдушnim prostorom i posjeta CROcontrol – AMC jedinici;
- studijska posjeta vazduhoplovnim vlastima Švedske;

9. obuke zaposlenih:

- sprovođenje druge faze SAR napredne obuke za SAR nadzornike,
- razvoj unutrašnjih kapaciteta za primjenu navigacije zasnovane na podacima satelita;
- obuka radi obnove znanja PANS-OPS dizajnera Agencije;

Strateški programski zadaci u Sektoru za vazduhoplovne usluge u vazдушnom prostoru obuhvataju:

- unapređenje nadzorne komponente u crnogorskom vazдушnom prostoru korišćenjem Multilateracije (*Multilateration – MLAT*), ADS-B i drugih izvora radarskih podataka i uključenje ovih ciljeva u srednjoročne planove SMATSA,
- aktivno učešće u nadzoru navigacije u blizini Aerodroma Tivat (sigurno korišćenje lokalajzera i uticaja gradnje na njegov rad) i Aerodroma Podgorica,
- ADS-B – procjena izvodljivosti i izrada preliminarne Studije slučaja (*Safety Case*),
- praćenje primjene mjera Plana implementacije PBN-a u Crnoj Gori,
- praćenje i procjena vrijednosti sigurnosnih indikatora iz oblasti upravljanja vazдушnim saobraćajem (*Air Traffic Management – ATM*),
- Plan implementacije data link-a,
- korišćenja Evropskog geostacionarnog navigacionog sistema za augmentaciju (*European Geostationary Navigation Overlay Service – EGNOS*) u našem vazдушnom prostoru.

U okviru **Sektora za sigurnost vazdušnog saobraćaja**, kao prioritetna aktivnost, planirano je okončanje aktivnosti u pogledu certifikacije dva međunarodna aerodroma i obavljanje poslova kontinuiranog nadzora nad radom vazduhoplovnih subjekata radi utvrđivanja da su uslovi na osnovu kojih je Agencija izdala certifikat, uvjerenje, potvrdu, licencu ili drugi akt, ispunjeni tokom čitavog perioda njihovog važenja, kao i obavljanje poslova inspekcijskih nadzora koji su, Zakonom o vazдушnom saobraćaju, prenešeni u nadležnost Agencije, kao dio javnih ovlašćenja.

Pored poslova stručnog nadzora, u ovom Sektoru obavljaće se poslovi koji se odnose na utvrđivanje osposobljenosti za obavljanje djelatnosti u vazдушnom saobraćaju, obezbjeđenje ispunjavanja uslova za sigurnu upotrebu vazduhoplova, vazduhoplovnih uređaja, aerodroma, uslova koje mora ispunjavati vazduhoplovno osoblje, donošenje programa obuka za vazduhoplovno osoblje, utvrđivanje uslova koje moraju ispunjavati centri za obuku vazduhoplovnog osoblja, provjera stručne obučenosti vazduhoplovnog osoblja, pripremne i kontrolne aktivnosti u procedurama za donošenje pojedinačnih akata iz ove oblasti (dozvola, certifikata, saglasnosti, odobrenja, potvrda i dr.).

U toku 2019. godine poseban akcenat će biti dat sljedećim izazovima:

- Certifikacija dva međunarodna aerodroma. U odnosu na Aerodrom Podgorica i Aerodrom Tivat, u dijelu sagledavanja trenutnog stanja od strane Agencije u odnosu na regulatorne

okvire, ovaj proces je priveden kraju u 2018. godini. U ovoj aktivnosti je došlo do angažovanja značajnog broja stranih eksperata i gotovo svih raspoloživih resursa Agencije. Broj konstatovanih neusaglašenosti je značajan. Dok postoje neusaglašenosti koje ne bi trebalo da iziskuju pretjerano zahtjevne aktivnosti operatora aerodroma, postoje i neusaglašenosti koje su takvog karaktera čije otklanjanje zahtijeva određeni vremenski period i investiciono zahtjevne korekcije. Ova konstatacija posebno se odnosi na Aerodrom Tivat. Za dio konstatovanih neusaglašenosti operator aerodroma je dostavio Plan realizacije korektivnih akcija. Stručne službe Agencije su blagovremeno reagovala i prihvatila određene rokove i akcije ili zahtjevale njihove korekcije. Ova vrsta komunikacije je nešto intezivnija kada je u pitanju Aerodrom Podgorica. Samo okončanje procesa certifikacije međunarodnih aerodroma prilično je, pa čak i u potpunosti, determinisano dinamikom i reakcijom od strane operatora aerodroma i moglo bi se pretpostaviti da bi ovaj proces u slučaju Aerodroma Podgorica mogao biti okončan tokom 2019. godine. Za Aerodrom Tivat okončanje ovog procesa nije izvjesno tokom 2019. godine jer je tivatski aerodrom znatno kompleksniji i neophodna je obrada dokumentacije i davanje saglasnosti u pogledu sigurnosnih procjena koje će imati za cilj da opravdaju izuzeća od propisanih standarda, za koje se već sada može reći da neće biti ispunjeni. Važno je naglasiti da pitanje certifikacije oba međunarodna aerodroma u Crnoj Gori predstavlja jedan od najvećih izazova sa kojim se suočavaju stručne službe Agencije, pa ovaj proces zahtijeva maksimalnu pažnju i pridržavanje regulatornih zahtjeva, naročito imajući u vidu činjenicu da se broj operacija vazduhoplova na oba aerodroma značajno povećava, kao i da u proteklom periodu nijesu konstatovana značajnija ulaganja u aerodromsku infrastrukturu namijenjenu za sigurno izvođenje operacija vazduhoplova.

- U vezi sa pomenutom certifikacijom aerodroma predstoji nastavak obimnih aktivnosti u cilju identifikacije i publikovanja vazduhoplovnih prepreka koje se nalaze u zoni međunarodnih aerodroma, ali i na čitavoj teritoriji Crne Gore. U toku 2018. godine, tokom procesa certifikacije, došlo je do usaglašavanja površina namijenjenih za zaštitu vazduhoplova u letu sa operatorom aerodroma. Tokom 2019. godine Agencija će kandidovati odgovarajući dokumenta Ministarstvu saobraćaja i pomorstva, koji će preko organa državne uprave nadležnog za poslove uređenja prostora, biti transponovan u planska dokumenta izgradnje objekata. Na ovaj način bilo bi sistemski riješeno pitanje izgradnje objekata u blizini međunarodnih aerodroma.
- Tokom 2018. godine je bio predviđen i realizovan nadzor svih subjekata koji učestvuju u procesu transporta opasnih materija, shodno Zakonu o prevozu opasnih materija. Po prvi put došlo je do nadzora u ovoj oblasti a tokom proteklog perioda u organizaciji Agencije je izvršena i odgovarajuća obuka lica u prepoznatim organizacijama koje se bave ovim poslovima. U 2019. godini se očekuje da dođe do otklanjanja konstatovanih neusaglašenosti kao i da se subjektima u ovoj oblasti stepen pažnje i pridržavanja regulatornih okvira još više naglasi, a sve u cilju da ne dođe do transporta, vazdušnim putem, opasnih materija koje su nepropisno označene ili kojim slučajem dođe do prevoza opasnih materija a čiji prevoz je zabranjen. Zbog osjetljivosti ove oblasti kao i već izvjesnih trendova u pogledu povećanja obima prevoza opasnih materija vazdušnim prevozom i tokom 2019. godine će se nastaviti sa nadzorima u odnosu na subjekte gdje bude konstatovan povećan obim ovih aktivnosti.

Iz spektra aktivnosti ovog sektora za 2019. godinu izdvajaju se sljedeće:

- objavljivanje i implementacija ICAO standarda i preporuka objavljenih novim amandmanima ICAO Annex-a 14 Volume I i Volume II,
- početak aktivnosti u vezi implementacije EU uredbe 139/2014 a u vezi certifikacije aerodroma a koja će se početi primjenjivati u junu 2021. godine,
- nadzor nad letilištima kojima je izdato odobrenje za upotrebu aerodroma – „Kapino polje“ u Nikšiću i „Ćemovsko polje“ u Podgorici,
- donošenje rješenja o odobrenju vanaerodromskog slijetanja i polijetanja, shodno Pravilniku o vanaerodromskom slijetanju i polijetanju (VASP),
- davanje saglasnosti za izgradnju i postavljanje novih i naknadno identifikovanih vazduhoplovnih prepreka,
- intenzivna obuka, razmjena informacija i iskustava kada su u pitanju stručni kapaciteti u oblasti aerodroma,
- implementacija PBN zahtjeva u oblasti licenciranja i operacija,
- realizacija ispita i provjera za nosioce dozvola pilota,
- nadzor „Ispitivača u letu“ (*Flight examiner*),
- produženje i izdavanje dozvola i ovlašćenja letačkog osoblja, kao i osoblja za održavanje vazduhoplova,
- organizovanje radionica sa pilotima paraglajdera u cilju promocije sigurnosti,
- praćenje implementacije izmjena i dopuna regulatornih zahtjeva u oblasti licenciranja letačkog osoblja i organizacija za obuku,
- implementacija regulatornih okvira u oblasti generalne avijacije i to u oblastima operacija, plovidbenosti i licenciranja letačkog osoblja,
- izdavanje Uvjerenja o plovidbenosti, potvrda o provjeri plovidbenosti i odobrenje Programa održavanja, kako za vazduhoplove koji su već u Registru civilnih vazduhoplova tako i za vazduhoplove koji se očekuju da budu upisani u ovaj registar,
- obavljanje inspekcija vazduhoplova shodno Planu pregleda vazduhoplova za 2019. godinu, tzv. ACAM Plan (*Aircraft Continuing Airworthiness Monitoring – ACAM*),
- implementacija novog Pravilnika o uslovima za upotrebu sistema bespilotnih vazduhoplova i vazduhoplovnih modela,
- održavanje radionice i drugih oblika promotivnih aktivnosti u oblasti bespilotnih vazduhoplova,
- redovan nadzor odobrenih organizacija za održavanje Part 145,
- nadzor odobrenih organizacija za obezbjeđenje kontinuirane plovidbenosti,
- odobravanje inicijalnih izdanja i promjena priručnika vazduhoplovnih subjekata i njihove tehničke dokumentacije,
- obavljanje inspekcija na platformi, avionu i inspekcija u letu (RAMP i SANA) shodno Planu RAMP/SANA inspekcija za 2019. godinu i shodno Planu inspeksijskih i kontinuiranih nadzora Agencije za civilno vazduhoplovstvo za 2019. godinu,

- nastavak organizovanja radionica sa ciljem obnove i unapređenja znanja vazduhoplovnih subjekta i lica u oblasti regulatornih zahtjeva naročito u pogledu postojanja i funkcionisanja Sistema upravljanja sigurnošću (*Safety Management System – SMS*) i Sistema za praćenje usklađenosti (*Compliance Monitoring System – CMS*),
- implementacija novog izdanja Nacionalnog programa sigurnosti vazdušnog saobraćaja i Nacionalnog plana sigurnosti,
- priprema, objavljivanje i revizije Sigurnosnih naloga (*Safety Orders*), Sigurnosnih informacija (*Safety Information*) i Alternativnih načina usaglašavanja (*AltMOC*), tamo gdje se smatra potrebnim,
- unapređenje modela za planiranje nadzorničkih aktivnosti u odnosu na procijenjene rizike,
- implementacija sistema provjere kompetencija nadzornika,
- nastavak saradnje sa Institutom za standardizaciju u pogledu objavljivanja nedostajućih vazduhoplovnih standarda,
- revizija internih sektorskih priručnika kao posljedica promjene regulatornih rješenja i uvođenja Sistema upravljanja dokumentima i procesima na nivou Agencije,
- otklanjanje nalaza konstatovanih tokom EASA standardizacionih posjeta,
- konstantne aktivnosti na popunjavanju ICAO baze podataka bilo kao posljedica regulatornih promjena, bilo kao posljedica organizacionih ili drugih promjena koje zahtijevaju reakciju u ovoj bazi.

Kada je u pitanju **utvrđivanje uzroka ugrožavanja sigurnosti vazduhoplova, nesreća i ozbiljnih nezgoda vazduhoplova** treba podsjetiti da je, u skladu sa Zakonom o vazdušnom saobraćaju, Odlukom Vlade Crne Gore od 11. decembra 2014. godine, osnovana Nacionalna komisija za istraživanje nesreća i ozbiljnih nezgoda vazduhoplova, vanrednih događaja koji ugrožavaju bezbjednost željezničkog saobraćaja i pomorskih nezgoda i nesreća, kao nezavisno tijelo. Navedeno rješenje podrazumijevalo je izmještanje aktivnosti koje se odnose na istraživanje, analizu i praćenje nesreća i ozbiljnih nezgoda van Agencije, a istovremeno zadržavanje aktivnosti koje se odnose na istraživanje, analizu i praćenje nezgoda, kao i vođenje evidencije o tim događajima, unutar Agencije.

Sa ciljem da definišu pojedinačne i zajedničke aktivnosti u slučaju događaja koji ugrožavaju sigurnost, nezgoda, ozbiljnih nezgoda ili nesreća vazduhoplova, Nacionalna komisija za istraživanje nesreća i ozbiljnih nezgoda vazduhoplova, vanrednih događaja koji ugrožavaju bezbjednost željezničkog saobraćaja i pomorskih nezgoda i nesreća i Agencija potpisale su Sporazum o saradnji 17. septembra 2015. godine.

Aktivnosti Agencije u pogledu unapređenja dostignutog nivoa sigurnosti značajno su obilježile uspostavljene funkcije Menadžera Sistema upravljanja sigurnošću (*Safety Manager*) i Menadžera Sistema za praćenje usklađenosti (*Compliance Monitoring Manager*), i tijela Odbora za analizu sigurnosti (*Safety Review Board – SRB*) i Grupe za sigurnosne procjene (*Safety Risk Group – SRG*), doprinoseći istovremeno ukupnom kvalitetu rada Agencije.

Redovne aktivnosti **Menadžera sistema upravljanja sigurnošću** u 2019. godini su sljedeće:

- stručna podrška praćenju implementacije i unapređenje Nacionalnog programa sigurnosti vazdušnog saobraćaja (*State Safety Programme – SSP*) i Nacionalnog plana sigurnosti vazdušnog saobraćaja (*State Safety Plan – SSP*),

- učestvovanje u postupku utvrđivanja nacionalnih ciljeva sigurnosti u vazдушnom saobraćaju,
- obavljanje stručnih poslova vezanih za kvalitet izvještavanja o događajima koji ugrožavaju sigurnost,
- prikupljanje i arhiviranje izvještaja u internoj bazi Agencije,
- analiziranje i praćenje implementacije korektivnih i preventivnih mjera koje donosi Agencija iz oblasti sigurnosti,
- praćenje statističkih trendova sigurnosti i pripremanje periodičnih izvještaja o stanju sigurnosti u vazдушnom saobraćaju,
- obavljanje poslova vezanih za organizaciju i pripremu sastanaka SRB-a i praćenje implementacije utvrđenih njegovih zaključaka i mjera,
- pružanje stručne podrške Nacionalnom odboru za upravljanje sigurnošću u vazдушnom saobraćaju,
- učestvovanje u radu SRG-a,
- učestvovanje u postupku procjene rizika po pitanjima vezanim za sigurnost letenja,
- ažuriranje priručnika iz svoje oblasti djelovanja – *Safety Risk Management Manual*,
- praćenje i procjena međunarodnih standarda i preporučene prakse, kao i praćenje primjene nacionalnih propisa i, s tim u vezi, predlaganje i učestvovanje u usklađivanju nacionalnih propisa sa međunarodnim propisima, iz svog djelokruga rada,
- procjenjivanje potreba i predlaganje školovanja zaposlenih u oblasti SMS-a i SSP-a.

Pored redovnih aktivnosti koje se obavljaju kroz Sistem upravljanja sigurnosnim rizicima vazdušnog saobraćaja u Agenciji su za 2019. godinu predviđene i sljedeće aktivnosti Menadžera Sistema upravljanja sigurnošću:

- praćenje implementacije Pravilnika o obavještavanju, analiziranju i praćenju (follow-up) događaja u civilnom vazduhoplovstvu („Službeni list CG“ broj 45/16), kojim su preuzete Uredba Evropskog parlamenta i Savjeta (EZ) br. 376/2014 i Uredba Komisije (EZ) br. 2015/1018 (Uredba o prijavljivanju događaja) u nacionalni pravni sistem, čija je primjena počela 01.11.2016. godine. U toku 2018. godine, održan je veći broj radionica sa vazduhoplovnim subjektima radi podizanja nivoa svijesti u vezi sa obavezama proisteklim iz navedene regulative i promocije prijavljivanja događaja od značaja za sigurnost vazdušnog saobraćaja,
- praćenje implementacije sigurnosnih preporuka izdatih od strane Nacionalne komisije za istraživanje nesreća i ozbiljnih nezgoda vazduhoplova, vanrednih događaja koji ugrožavaju bezbjednost željezničkog saobraćaja i pomorskih nezgoda i nesreća,
- ažuriranje i praćenje implementacije SSP-a, donijetog 2017. godine u skladu sa novim Evropskim programom sigurnosti u civilnom vazduhoplovstvu (European Aviation Safety Programme (EASP)),
- ažuriranje i praćenje implementacije SSP-a i Sigurnosnih indikatora,
- promocija Sigurnosne kulture (*Safety Culture*) i principa “*Just Culture*”,

- priprema i organizovanje radionica iz oblasti sigurnosti, a na osnovu akcija proisteklih iz odredaba SSP-a,
- implementacija softvera za evidenciju i analizu događaja u civilnom vazduhoplovstvu (ECCAIRS),
- izrada promotivnih materijala u cilju podizanja svijesti o sigurnosti kod vazduhoplovnih subjekata (promotivni flajeri, poster, kartice, video materijali i slično),
- izrada „Izveštaja sigurnosti vazdušnog saobraćaja u Crnoj Gori za 2018. godinu”,
- izrada „AST izveštaja” za 2018. godinu i prvu polovinu 2019. godine i njegovo dostavljanje Eurocontrol-u,
- kontinuirano praćenje i podizanje nivoa sigurnosne kulture kod zaposlenih u Agenciji,
- komunikacija sa kontakt osobama za sigurnost i događaje od značaja za sigurnost u vazduhoplovnim subjektima,
- kontinuirana komunikacija sa međunarodnim organizacijama koje se bave pitanjima sigurnosti (ICAO, EASA, EUROCONTROL...), i
- saradnja sa drugim vazduhoplovnim vlastima iz regiona, u cilju razmjene iskustava i podsticanja regionalne saradnje.

Aktivnosti **Menadžera Sistema za praćenje usklađenosti** (Compliance Monitoring Manager) za 2019. godinu zasnivaju se na posebnom dokumentu – Planu za praćenje usklađenosti za 2019. godinu. Plan za praćenje usklađenosti polazi od činjenice da sve oblasti pokrivene Osnovnom uredbom 216/2008 i implementacionim pravilima koja iz nje proizilaze, a koja su na snazi u Crnoj Gori, moraju biti predmet provjere sistema za praćenje usklađenosti.

Redovne aktivnosti Menadžera Sistema za praćenje usklađenosti podrazumijevaju vršenje nadzora i, u slučaju identifikacije neusklađenosti, analizu inicijalnih uzroka njihovog postojanja, prihvatanje korektivnih mjera za njihovo otklanjanje i verifikaciju efikasnosti prihvaćenih korektivnih mjera. Sastavna aktivnost u ovom procesu je obavještanje direktora i pomoćnika direktora Agencije, direktora sektora i rukovodioca referata o postojanju neusklađenosti. Konačan Izveštaj o radu Sistema za praćenje usklađenosti koji, kao bitan instrument rukovodstva Agencije u cilju otklanjanja uočenih neusklađenosti treba da bude detaljan, sveobuhvatan i dokumentovan, podnosi se direktoru na kraju godine.

Tokom 2019. planirano je dalje unapređenje internog sistema praćenja usaglašenosti obavljanja poslova sa propisanim zahtjevima. Unapređenje će se ogledati u povećanju broja izvršilaca radi proširenja oblasti primjenljivih EASA vazduhoplovnih propisa koja uskoro stupaju na snagu u Crnoj Gori, posebno u oblastima usluga u vazdušnom prostoru i u oblasti aerodroma. Za nove izvršioce će biti organizovana početna obuka radi izdavanja ovlašćenja za vršenje poslova nadzora u oblasti praćenja usaglašenosti unutar Agencije za civilno vazduhoplovstvo. Dodatno, za postojeće izvršioce će biti organizovana obuka za obnovu znanja u skladu sa zahtjevima iz Compliance Monitoring Manuala.

U cilju efikasnijeg uvida u proces nadzora u oblasti praćenja usaglašenosti biće uveden novi softverski paket koji će imati veće mogućnosti i biti znatno fleksibilniji od sadašnjeg.

Osnovna djelatnost službe za praćenje usaglašenosti obavljanja poslova sa propisanim zahtjevima će se odvijati kroz sljedeće aktivnosti:

- procjena kvaliteta rada i procesa rada Agencije kroz interne nadzore, odnosno usaglašenost aktivnosti Agencije u odnosu na regulatorne zahtjeve, međunarodne standarde i interne akte i procedure,
- izmjene i dopune Priručnika za praćenje usklađenosti radi uključivanja oblasti koje u postaju dio obaveznih nadzora Compliance Monitoringa tokom 2019. godine,
- izrada Plana nadzora za praćenje usaglašenosti za 2019. godinu,
- kompilacija jedinstvenog Plana inpekcijjskih i kontinuiranih nadzora Agencije za 2019. godinu,
- usaglašavanje sadržaja korektivnih mjera Sistema za praćenje usklađenosti i rokova za njihovu realizaciju sa nosiocima aktivnosti korektivnih mjera,
- izrada i distribucija izvještaja o utvrđenim nalazima i mjerama za njihovo otklanjanje,
- praćenje stanja ažurnosti internih priručnika i procedura Agencije koji su dio Sistema upravljanja Agencijom za civilno vazduhoplovstvo,
- usaglašavanje svih internih priručnika u odnosu na prihvaćene standarde,
- praćenje i procjena efikasnosti i blagovremenosti realizacije korektivnih mjera, koje se preduzimaju nakon eksternih nadzora.

U okviru **Odjeljenja za bezbjednost i olakšice vazdušnog saobraćaja** za 2019. godinu planirano je sljedeće:

- permanentno praćenje dosledne implementacije projekta „Jedna bezbjednosna kontrola“ (*One Stop Security*), koji je počeo 01.03.2016. godine, i koordinacija aktivnosti sa Evropskom komisijom po pitanjima nadzora i razmjene podataka u slučaju eventualnih nedostataka, kao i druge aktivnosti usmjerene ka punoj implementaciji ovog projekta na evropskim aerodromima,
- razmatranje i sprovođenje sugestija/preporuka dobijenih od inspekcije Evropske komisije, sprovedene u septembru 2018. godine na aerodromima u Podgorici i Tivtu, u cilju povećanja bezbjednosti na njima,
- razmatranje pitanja bezbjednosti javne zone na aerodromima, razmatranje i praćenje postojećih rješenja iz ove oblasti, kao i priprema preporuka za njeno poboljšanje i praćenje implementacije tih preporuka na oba međunarodna aerodroma, u Podgorici i Tivtu,
- praćenje odgovarajuće ICAO i EU regulative i usklađivanje nacionalne regulative sa promjenama u ICAO i EU regulativi,
- odobravanje opreme koja će se koristiti za KD kontrolu putnika, ručnog i/ili odvojenog prtljaga, tereta i pošte, vršenje nadzora prilikom puštanja u rad nove opreme na aerodromima u Podgorici i Tivtu;
- razmatranje ispunjenosti uslova i odobravanje novih službenih prolaza na aerodromima u Podgorici i Tivtu za KD kontrolu putnika i ručnog prtljaga;
- praćenje i analiza prijetnji po male aerodrome, uključujući i procjenu rizika za ove aerodrome, u skladu sa novom metodologijom ECAC-a,

- kontinuirano sprovođenje inspekcija prema svim subjektima civilnog vazduhoplovstva (operator aerodroma, pružalac usluge u vazdušnoj plovidbi, catering kompanije, operatori vazduhoplova, ovlašćeni snabdjevači, poznati pošiljaoci), u skladu sa Planom inspeksijskih i kontinuiranih nadzora Agencije za 2019. godinu,
- nastavak procesa certifikacije KD kontrolora putnika i ručnog prtljaga, odvojenog prtljaga, tereta i zaliha, kao i pregleda vozila korišćenjem novog softvera, nabavljenog 2018. godine, a čime se značajno podigao kvalitet završnog ispita za kd kontrolore svih kategorija,
- organizovanje/nadzor nad sprovođenjem obuke za lica koja vrše detekciju sumnjivog ponašanja,
- kreiranje programa certifikacije za lica koja obavljaju detekciju sumnjivog ponašanja,
- sprovođenje certifikacije lica koja vrše detekciju sumnjivog ponašanja na aerodromima u Podgorici i Tivtu, u skladu sa preporukama iz ECAC Doc. 30,
- sprovođenje procesa odobravanja poznatih pošiljalaca, u skladu sa nacionalnom regulativom,
- nastavak edukacije osoblja kroz stručna usavršavanja, uključujući i usavršavanje u pojedinim specijalizovanim oblastima bezbjednosti, organizovanje ponovne obuke za nacionalne auditore,
- kontinuirano vršenje nadzora nad procesom obuke iz bezbjednosti koja će se sprovoditi u 2019. godini u Školskom centru AD „Aerodromi CG” i Školskom centru „Montenegro Airlines”-a,
- nadzor nad sprovođenjem dodatnih mjera iz oblasti bezbjednosti, u skladu sa ICAO GASEP-om, kao i nacionalnim programom mjera za realizaciju ICAO GASEP preporuka, kao i zaključcima Nacionalnog odbora za bezbjednost civilnog vazduhoplovstva;
- nadzor nad sprovođenjem bezbjednosne provjere, uključujući i dodatne bezbjednosne provjere lica zaposlenih u službi bezbjednosti operatora aerodroma;
- sprovođenje tajnih testova nad subjektima u civilnom vazduhoplovstvu, u skladu sa godišnjim planom testiranja,
- učestvovanje/nadzor nad sprovođenjem bezbjednosnih vježbi na aerodromima u Podgorici i Tivtu,
- razmatranje i odobravanje programa bezbjednosti pojedinih subjekata (operator aerodroma, operatori vazduhoplova, catering kompanije, poznati pošiljaoci, regulisani agenti),
- odobravanje liste regulisanih agenata i/ili poznatih pošiljalaca, u skladu sa eventualnim zahtjevima, kao i vršenje nadzora nad njihovim radom,
- kontinuirano praćenje i vršenje procjene rizika, odnosno prijetnji po bezbjednost u vazdušnom saobraćaju, a posebno na međunarodnim aerodromima u Crnoj Gori,
- analiziranje rezultata internih inspekcija i testova svih subjekata u vazdušnom saobraćaju koji ih sprovode,
- analiziranje rezultata dobijenih inspekcijama, kontrolnim posjetama i testovima, i preduzimanje odgovarajućih aktivnosti u skladu sa dobijenim rezultatima,

- kontinuirana komunikacija sa međunarodnim organizacijama koja se bave pitanjima bezbjednosti, posebno sa ECAC-om i ICAO-om,
- saradnja sa drugim nadzornim tijelima iz oblasti bezbjednosti iz regiona, u cilju razmjene iskustava,
- analiza Nacionalnog programa za olakšice u civilnom vazduhoplovstvu i priprema Nacrta izmjena ovog dokumenta, u skladu sa novim ICAO standardima iz ove oblasti, kao i preporukama iz ECAC Doc. 30, I dio,
- komunikacija sa operatorima aerodroma i operatorima vazduhoplova po pitanju sprovođenja odredaba Nacionalnog programa za olakšice u civilnom vazduhoplovstvu,
- pripremanje materijala za sjednice Nacionalnog odbora za olakšice u civilnom vazduhoplovstvu, po pitanju implementacije Nacionalnog programa iz ove oblasti na aerodromima u Podgorici i Tivtu,
- saradnja sa drugim organima državne uprave (Ministarstvo unutrašnjih poslova, Uprava policije i dr.) u cilju pune implementacije projekta uvođenja API podataka, kao i uključivanja u ICAO PKD program,
- saradnja sa drugim organima državne uprave (Ministarstvo unutrašnjih poslova, Uprava policije i dr.) u cilju sagledavanja mogućnosti vođenja i korišćenja PNR podataka,
- komunikacija sa međunarodnim organizacijama koja se bave pitanjima olakšica, posebno sa ECAC-om i ICAO-om,
- saradnja sa drugim nadzornim tijelima iz oblasti olakšica iz regiona, u cilju razmjene iskustava.

Referat za vazduhoplovnu medicinu je za 2019. godinu planirao sljedeće aktivnosti:

- implementaciju propisa, standarda, pravila, tehničkih standarda i srodnih dokumenata, razvoj i implementaciju nacionalnog zakonodavstva, uključujući i razvoj procedura, formi, lista za provjeru (*Checklists*) i priručnika za vazduhoplovno-medicinskog domena,
- certifikaciju (izdavanje/produženje/obnova/suspenzija/ukidanje), organizacija i ljekara specijalista,
- nadzor organizacije (ovlašćeni vazduhoplovno-medicinski centar, AeMC) i nadzor lica (ovlašćenih ljekara, AME-a), u skladu sa Planom inspeksijskih i kontinuiranih nadzora Agencije za 2019. godinu,
- monitoring i kontinuirano ponovno vrednovanje rezultata nadzora i analize nalaza prikupljenih tokom nadzora zbog njegovog značaja za sigurnost,
- vođenje poslova ažuriranja Registra vazduhoplovnog osoblja,
- pripremu i održavanje kurseva za ovlašćene ljekare, vazduhoplovno-medicinske ispitivače, AME-e i specijaliste medicine rada, OHMP-e iz vazduhoplovne medicine:
 - održavanje osnovne i napredne obuke
 - održavanje obuke osveženja znanja i OHMP obuke,
- saradnju i pomoć da AME i AeMC donesu odluke o vazduhoplovno-medicinskoj sposobnosti kandidata u spornim slučajevima,

- razmatranje izvještaja ispitivanja i ocjenjivanja, kao i kontinuirano ponovno vrednovanje procesa medicinske procjene sa koncentracijom na identifikovanju oblasti povećanog medicinskog rizika,
- nadzor nosilaca ljekarskih uvjerenja (suspenzija/ oduzimanje),
- organizaciju drugostepenog ljekarskog pregleda, po žalbi vazduhoplovnog osoblja na ocjenu sposobnosti,
- saradnju sa ljekarima specijalistima koji učestvuju u spovođenju drugostepenog medicinskog pregleda vazduhoplovnog osoblja,
- saradnju sa Ministarstvom zdravlja, kancelarijom Svjetske zdravstvene organizacije u Crnoj Gori i Institutom za javno zdravlje u oblasti medicinskih tema važnih za vazduhoplovnu medicinu,
- transfer vazduhoplovno-medicinskih zapisa (SOLI transfer),
- bavljenje slučajevima problema sa konzumiranjem psihoaktivnih supstanci i obavještenjima o sumnji u zdravstvenu sposobnost nosioca ljekarskog uvjerenja,
- praćenje i rutinsku analizu događaja gubljenja poslovne sposobnosti tokom leta i medicinskih nalaza tokom medicinskih procjena da bi se identifikovale oblasti povećanog medicinskog rizika,
- praćenje objava i preporuka Svjetske zdravstvene organizacije, ICAO-a i EASA-e u vezi sa zaraznim bolestima koje se šire vazdušnim transportom, saradnja sa CAPSCA organizacijom, čiji smo član,
- čuvanje zapisa uz obavezno poštovanje Medicinske povjerljivosti po EU Uputstvu 95/46, Zakonu o zaštiti podataka o ličnosti („Službeni list CG“, br. 79/08, 70/09, 44/12 i 22/17) i Pravilniku o načinu označavanja i zaštite posebne kategorije ličnih podataka („Službeni list CG“, broj 11/11),
- saradnja sa Komisijom za istraživanje uzroka nesreća i ozbiljnih nezgoda u vazduhoplovstvu,
- prisustvovanje obukama koje se sprovode za zaposlene u Agenciji po Trening planu Agencije za civilno vazduhoplovstvo,
- prisustvovanje međunarodnim obukama za osveženje znanja iz vazduhoplovne medicine, EASA medicinskim standardizacionim radionicama, sastancima medicinskih eksperata, forumima namjenjenim medicinskim vazduhoplovnim vlastima, evropskim i svjetskim vazduhoplovno medicinskim kongresima,
- izradu Izvještaja o radu i Plana rada Referata za vazduhoplovnu medicinu za sljedeću godinu.

b) Vršenje inspekcijskog i kontinuiranog nadzora nad vazduhoplovnim subjektima i njihovim osobljem u cilju praćenja kontinuiranog ispunjavanja uslova i propisanih tehničkih zahtjeva na osnovu kojih im je Agencija izdala certifikat ili odobrenje

U cilju organizacije i sprovođenja efikasnih inspekcijskih i kontinuiranih nadzora nad vazduhoplovnim subjektima, Agencija na kraju svake godine priprema i usvaja Plan inspekcijskih i kontinuiranih nadzora Agencije za civilno vazduhoplovstvo, dokument kojim se za predstojeću

kalendarsku godinu utvrđuju raspored i dinamika obavljanja inspeksijskih i kontinuiranih nadzora vazduhoplovnih subjekata koje, u skladu sa zakonom, podzakonskim aktima i aktima Agencije, vrše vazduhoplovni inspektori i nadzornici.

Plan inspeksijskih i kontinuiranih nadzora Agencije za civilno vazduhoplovstvo za 2019. godinu omogućava bolje sagledavanje učešća aktivnosti inspeksijskih i kontinuiranih nadzora u ukupnom radu Agencije, što će doprinijeti ukupnom kvalitetu obavljanja poslova Agencije.

Pored Plana inspeksijskih i kontinuiranih nadzora, kao posebni dokumenti za 2019. godinu, do kraja decembra tekuće godine, usvajaju se Plan inspekcija-procjena sigurnosti vazduhoplova na platformi za 2019. godinu (SAFA i SANA Plan), Plan pregleda vazduhoplova za 2019. godinu (ACAM Plan) i Plan za praćenje usklađenosti za 2019. godinu.

c) Implementacija Akcionih planova za otklanjanje nedostataka utvrđenih u toku kontrolnih posjeta međunarodnih organizacija

Agencija za civilno vazduhoplovstvo je gotovo svake godine bila predmet kontrole relevantnih međunarodnih organizacija iz oblasti civilnog vazduhoplovstva – ICAO, ECAC, EASA, EUROCONTROL i Evropske komisije (kroz praćenje stepena implementacije ECAA Sporazuma).

Evo pregleda obavljenih kontrolnih posjeta: maj 2010. godine – ICAO Universal Safety Oversight Audit Programme (USOAP); jul i avgust 2010. godine – ECAC; oktobar 2010. godine – EC (ECAA); novembar 2010. godine – EASA; oktobar 2011. godine – EUROCONTROL ESARR Implementation Monitoring and Support (ESIMS) Programme; septembar 2012. godine – EC (ECAA); septembar 2012. godine – EASA standardizaciona posjeta FCL, OPS i AIR; januar 2013. godine – ICAO USAP (Security); septembar 2013. godine – EASA SAFA standardizaciona posjeta; septembar 2014. godine – EASA standardizaciona posjeta AIR; kao i april, jun i jul 2014. godine – ECAC kontrolne posjete Agencije, Aerodroma Podgorica i Aerodroma Tivat, respektivno; jul 2015. godine – EASA ANS/ATM, septembar 2015. godine – EC (Security); oktobar 2015. godine – EC (ECAA) i mart 2017. godine – EASA standardizaciona posjeta OPS.

Posljednja u nizu kontrolnih posjeta, EASA standardizaciona posjeta u oblasti OPS, realizovana u periodu 20 – 24. mart 2017. godine, obuhvatila je većinu regulatornih zahtjeva EU Uredbe 965/2012, koja se odnosi na značajan broj operacija vazduhoplova. U sklopu ove posjete po prvi put je od strane EASA provjeravana regulatorna usklađenost Sistema upravljanja u Agenciji. Broj konstatovanih nalaza koji se odnose na domen rada i mogućnosti Agencije je neznan, ali je evidentiran veći broj nalaza u odnosu na operatore koji su, takođe, bili predmet ove kontrolne posjete, pri čemu je konstatovan i jedan nalaz ozbiljnije prirode u odnosu na osnovu kojeg je Agencija preduzela hitne mjere. U međuvremenu je sa EASA-om realizovano usklađivanje i prihvatanje Plana korektivnih akcija u odnosu na ovu kontrolnu posjetu. Realizacija predviđenih korektivnih akcija je u toku a otklanjanje svih nalaza očekuje se tokom prve polovine 2019. godine.

Konstatacije o značajnom napretku i visokom stepenu usaglašenosti stanja u vazduhoplovstvu i rada Agencije, predstavljaju konstantu u svim zvaničnim izvještajima sa navedenih posjeta. Evropska agencija za sigurnost vazdušnog saobraćaja, shodno EU Uredbi 628/2013, pravi kvartalne izvještaje o stepenu usaglašenosti naše države u pogledu EU sigurnosnih standarda i već uobičajeno performanse Crne Gore su iznad srednjih vrijednosti država članica EU. Ovaj izvještaj se upućuje i Evropskoj komisiji.

No, i pored toga, u skladu sa svrhom i praktičnim efektima ovakvih kontrolnih posjeta, gotovo neizbježno je dobijanje određenih preporuka i mjera u cilju otklanjanja uočenih i utvrđenih nalaza iz segmenata rada Agencije i vazduhoplovnih subjekata nad kojima Agencija vrši nadzor. Utvrđeni nedostaci i preporuke međunarodnih kontrolnih misija predstavljaju dobar pokazatelj za preduzimanje daljih aktivnosti na unapređenju rada Agencije i civilnog vazduhoplovstva u Crnoj Gori. Na osnovu njih, pripremljeni su Akcioni planovi za otklanjanje konstatovanih nedostataka, sa precizno utvrđenim aktivnostima koje je neophodno preduzeti u cilju njihovog eliminisanja, sa određenim nosiocima i definisanim rokovima za njihovu realizaciju.

Dosljedna implementacija svih pojedinačnih Akcionih planova za otklanjanje nedostataka utvrđenih tokom navedenih međunarodnih kontrolnih misija ostaje jedan od prioriteta u radu Agencije i u 2019. godini.

IV Donošenje akata iz nadležnosti Agencije i pripremanje stručnih osnova za izradu podzakonskih akata iz nadležnosti Ministarstva

Članom 6 stav 1 tačka 9 Zakona o vazdušnom saobraćaju propisano je da Agencija donosi akte u skladu sa zakonom i akte radi sprovođenja ECAA sporazuma, drugih zaključenih međunarodnih ugovora, međunarodnih standarda i preporučene prakse iz oblasti civilnog vazduhoplovstva, a naročito standarda, procedura i preporučene prakse ICAO-a, ECAC-a, EASA-e i EUROCONTROL-a. U skladu sa navedenim propisanim ovlašćenjem, Agencija priprema podzakonske akte koje dostavlja na prethodnu saglasnost Ministarstvu. Nakon dobijene saglasnosti na predložene akte, Agencija ih dostavlja „Službenom listu Crne Gore“ na objavljivanje.

Takođe je članom 6 stav 1 tačka 10 Zakona o vazdušnom saobraćaju propisano da Agencija donosi akte kojima se nalaže preduzimanje mjera radi uspostavljanja sigurnosti funkcionalnog sistema u cilju zaštite sigurnosti vazdušnog saobraćaja (tzv. „Sigurnosne direktive“ (*Safety Directives*), „Sigurnosni nalozi“ (*Safety Orders*) i „Sigurnosne informacije“ (*Safety Information*)), kojima se regulišu pojedina pitanja iz oblasti vazdušnog saobraćaja i prevazilaze nedostaci uočeni u primjeni propisa u praksi, a u cilju brzog reagovanja radi umanjenja konstatovanih rizika.

U skladu sa navedenim nadležnostima Agencije, Program rada Agencije za civilno vazduhoplovstvo za 2019. godinu obuhvata i normativne aktivnosti i poslove koje će Agencija obavljati u skladu sa navedenim odredbama ovog zakona.

a) Imajući u vidu navedenu činjenicu, saglasno odredbama zakona, u odnosu na prethodne godine Agenciji u 2019. godini predstoji manji obim aktivnosti u pogledu pripremanja akata čije donošenje je u njenoj nadležnosti, s obzirom da je u prethodnom periodu, od donošenja Zakona, značajan broj akata iz svoje nadležnosti, posebno one koji su bili prioritetni u pogledu donošenja, Agencija već donijela. Međutim, zbog česte izmjene EU regulative u oblasti vazdušnog saobraćaja, Agencija će i u 2019. godini preduzimati sve potrebne aktivnosti u cilju ažurnog usklađivanja nacionalnih propisa sa evropskom regulativom, tako da će ažurno donositi akte iz svoje nadležnosti, pripremati stručne osnove za izradu podzakonskih propisa čije je donošenje u nadležnosti Ministarstva, i pripremati izmjene i dopune opštih akata radi usklađivanja rada i poslovanja Agencije.

Odredbama Zakona o vazdušnom saobraćaju omogućena je mnogo efikasnija i ažurnija harmonizacija propisa, odnosno usklađivanje podzakonskih propisa iz oblasti civilnog vazduhoplovstva sa evropskim propisima, odnosno pravnom tekovinom Evropske unije (*Acquis Communautaire*) u procesu pridruživanja Crne Gore Evropskoj uniji, što je ranije bilo značajno usporeno, imajući u vidu da naš pravni sistem ne predviđa neposrednu primjenu ili preuzimanje

propisa Evropske unije. Saglasno odredbama tačkaka 2 i 3 Aneksa II ECAA Sporazuma, koji je Crna Gora ratifikovala Zakonom o ratifikaciji („Službeni list RCG”, broj 62/07 i „Službeni list CG – Međunarodni ugovori”, broj 1/11), Crna Gora se u oblasti vazdušnog saobraćaja, smatra državom članicom EU.

Propisivanjem ovlašćenja Agenciji u pogledu donošenja akata u skladu sa zakonom i akata radi sprovođenja ECAA sporazuma, drugih zaključenih međunarodnih ugovora, međunarodnih standarda i preporučene prakse iz oblasti civilnog vazduhoplovstva, a naročito standarda, procedura i preporučene prakse ICAO-a, ECAC-a, EASA-e i EUROCONTROL-a, omogućena je blagovremena realizacija obaveza usklađivanja propisa na koje se Crna Gora obavezala zaključenim i potvrđenim međunarodnim ugovorima, odnosno znatno ažurnije i efikasnije usklađivanje nacionalnih propisa sa propisima Evropske unije, koji su podložni čestim izmjenama i dopunama. Stvoreni su uslovi za dinamičnu harmonizaciju nacionalnog zakonodavstva sa propisima EU, što predstavlja ključni prioritet u okviru procesa pristupanja Evropskoj uniji. Kao rezultat ažurnog usklađivanja nacionalnih propisa sa propisima EU, koji je u proteklom periodu ostvarila Agencija donošenjem podzakonskih akata, stvoreni su svi preduslovi da Crna Gora dobije odluku o završetku I tranzicione faze utvrđene ECAA Sporazumom (preuzimanje EU regulative iz Aneksa I ovog sporazuma), na osnovu koje se kvalifikuje za prelaz na sljedeći tranzicioni period ili za potpuno uključivanje u Zajedničko evropsko vazduhoplovno područje.

Crna Gora je ispunila gotovo sve obaveze iz I tranzicionog perioda i čeka odluku Evropske komisije koja će verifikovati završetak ove faze i prelazak na sljedeći tranzicioni period ili za potpuno uključivanje u Zajedničko evropsko vazduhoplovno područje. Jedina preostala obaveza iz domena vazduhoplovstva koju je neophodno realizovati, saglasno zaključku iz Izveštaja eksperata Evropske komisije, koji su zaduženi za utvrđivanje stepena implementacije legislative EU navedene u Aneksu I ECAA Sporazuma, je usklađivanje odredbe člana 38 Zakona o vazdušnom saobraćaju sa evropskom regulativom kojom su propisana zajednička pravila za obavljanje vazdušnog prevoza u Zajednici – Uredbom Evropskog parlamenta i Savjeta (EU) br. 1008/2008 od 24. septembra 2008. godine o zajedničkim pravilima za obavljanje vazdušnog prevoza u Uniji, zbog potrebe adekvatnog transponovanja navedene regulative, prvenstveno u dijelu slobodnog formiranja cijene prevoza u komercijalnom vazdušnom saobraćaju i transparentnog iskazivanja svih stavki za obračun cijene prevoza, kao i propisivanje adekvatne kazne za nepoštovanje odredaba navedene regulative. Par preostalih otvorenih pitanja iz oblasti ekonomskih propisa ne spadaju u domen vazduhoplovstva – odnose se na zaštitu prava potrošača i neka osnovna prava za zaštitu radnika.

Navedena zakonska rješenja u pogledu nadležnosti za donošenje podzakonskih akata su u dosadašnjoj primjeni dala odlične rezultate jer su omogućila mnogo efikasnije usklađivanje nacionalnog zakonodavstva sa propisima EU, što predstavlja osnovu za uspješno uključivanje u evropske i svjetske integracione procese u oblasti vazduhoplovstva, kao i za uvođenje i primjenu međunarodnih vazduhoplovnih propisa, standarda i tehničkih pravila, i prihvatanje međunarodne vazduhoplovne prakse kao garancije dostizanja najviših standarda sigurnosti i bezbjednosti u oblasti civilnog vazduhoplovstva u Crnoj Gori.

Polazeći od značaja poslova u okviru prenešenih ovlašćenja, Agencija na početku godine utvrđuje obaveze iz svoje nadležnosti u pogledu donošenja akata, utvrđivanjem **Plana pripreme podzakonskih akata** koje treba da donese Agencija u toku naredne godine, sa precizno utvrđenom dinamikom donošenja pojedinih akata i određenim nosiocima realizacije utvrđenih aktivnosti. Plan pripreme podzakonskih akata treba da sadrži – naziv akta, razloge zbog kojih se predlaže njegovo donošenje, pravni osnov za donošenje akta, eventualnu zasnovanost na određenom međunarodnom aktu (novi ICAO standardi i preporučene prakse i/ili izmjene i dopune postojećeg

ICAO standarda i preporučenih praksi, novi propis Evropske unije ili izmjene i dopune postojećeg), rok u kojem bi akt trebalo da se donese, kao i naziv organizacionih jedinica koje treba da učestvuju u pripremi akta.

Od dana stupanja na snagu Zakona o vazдушnom saobraćaju Agencija je donijela i u „Službenom listu Crne Gore“ objavila ukupno 125 podzakonskih akata iz svoje nadležnosti, kojima se u najvećem dijelu preuzimaju propisi EU iz oblasti civilnog vazduhoplovstva. Navedeni podaci o broju donešenih akata, za period od šest i po godina od dana stupanja na snagu novog zakona, dovoljan su dokaz o značaju propisivanja ovlašćenja Agenciji za donošenje akata, jer je, poređenja radi, za period važenja prethodnog zakona, od skoro četiri godine, donijeto ukupno 15 podzakonskih akata.

Agencija će u toku 2019. godine, kao i u prethodnim godinama, u zavisnosti od potrebe, za donošenje sigurnosnih akata koristiti ovlašćenje propisano članom 6 stav 1 tačka 10 Zakona o vazдушnom saobraćaju. Praktična upotreba ove zakonom propisane mogućnosti u proteklom periodu pokazala je izuzetan značaj uvođenja ovog mehanizma u cilju pravovremenog obezbjeđenja i očuvanja zahtjevanih nivoa sigurnosti u civilnom vazduhoplovstvu.

Ostvarena dinamika u postupcima pripreme i donošenja akata iz nadležnosti Agencije ukazuje na činjenicu da Agencija i u narednom programskom periodu može ostvariti planirane programske obaveze u dijelu donošenja podzakonskih akata.

Poseban prioritet u radu Agencije u 2019. godini i dalje će predstavljati izrada akata koji će omogućiti uvođenje u pravni sistem i primjenu propisa EU, naročito evropske regulative iz oblasti vazdušnog saobraćaja sadržane u Aneksu I ECAA Sporazuma, koje je Crna Gora u obavezi da, kroz I i II tranzicioni period, usaglasi sa svojim propisima. Obaveze u pogledu donošenja propisa utvrđene za I tranzicioni period, kada je u pitanju Agencija, kao što je već navedeno, uz predstojeću izmjenu odredbe Zakona o vazдушnom saobraćaju, u potpunosti su realizovane. Agencija je, nakon sagledavanja svojih zakonom propisanih obaveza, utvrdila prioritete kada su u pitanju podzakonski akti za 2019. godinu. Agencija će i u 2019. godini nastaviti da vrši ažurno usklađivanje nacionalnih propisa sa EU regulativom, koja se bude mijenjala i nametala državi kao obavezna za transponovanje i implementaciju.

U cilju efikasnijeg i racionalnijeg uređivanja pojedinih pitanja iz oblasti civilnog vazduhoplovstva, treba napomenuti da će se u postupku donošenja navedenih akata sagledati mogućnost donošenja akata kojima će se urediti više srodnih i povezanih poslova pojedinih segmenata civilnog vazduhoplovstva, tako da će se na osnovu više pravnih osnova donijeti jedan akt koji će regulisati više srodnih oblasti.

Istovremeno, Agencija će u 2019. godini, u saradnji sa Ministarstvom, posebnu pažnju i aktivnosti usmjeriti na definisanju prioriteta i pripremu onih podzakonskih propisa iz nadležnosti Ministarstva, čije donošenje je potrebno u cilju pravovremenog i potpunog uređivanja pitanja od značaja za rad i funkcionisanje Agencije i obavljanja poslova iz njene nadležnosti, iako su najznačajniji i najpotrebniji akti već donijeti i uveliko se primjenjuju. U postupku donošenja navedenih propisa Agencija će pripremati stručne osnove za njihovu izradu.

Dakle, Agencija za civilno vazduhoplovstvo će u 2019. godini pripremiti mali broj nedostajućih akata, čije donošenje u proteklom periodu nije bilo prioritarno. U 2019. godini Agencija će, takođe, u slučaju uočenih i konstatovanih eventualnih problema u primjeni donešenih akata, na osnovu sveobuhvatne analize, pripremati njihove izmjene i dopune. Agencija će, istovremeno, u 2019. godini, pratiti izmjene EU propisa i ažurno usklađivati nacionalne propise sa njima.

Iako je i do sada u svim godišnjim programima rada Agencije ukazivano, treba ponovo napomenuti da su i dalje prioriteta u donošenju propisa iz nadležnosti Ministarstva, a čije donošenje se prolongira već duži period – *Pravilnik o utvrđivanju visine i načinu naplate putničke i robne naknade*, kojim se utvrđuje visina putničke naknade, koju plaćaju putnici u civilnom vazdušnom saobraćaju u odlasku i robne naknade, koju plaćaju operatori vazduhoplova po toni prevezene robe/tereta u civilnom vazdušnom saobraćaju i *Pravilnik o visini naknada za usluge koje pruža Agencija za civilno vazduhoplovstvo*, koje predstavljaju njen prihod. Pravni osnov za izradu i donošenje pravilnika kojim se propisuje visina i način naplate putničke i robne naknade postoji još od 2008. godine (od donošenja prethodnog Zakona o vazdušnom saobraćaju) ali, iako je Crna Gora, slijedeći evropska iskustva, među prvim državama u regionu zakonski propisala mogućnost naplate putničke i robne naknade, čijim naplatama se obezbjeđuju sredstva za rad Agencije, ta mogućnost još uvijek nije realizovana. Sve države u regionu su realizovale ovaj način finansiranja vazduhoplovnih vlasti, sa procentom uspješnosti naplate od preko 97%. Agencija je u dva navrata pripremala i dostavljala Ministarstvu stručne osnove, odnosno tekst predloga ovog pravilnika, koristeći uporedna rješenja i iskustva iz regiona u pogledu određivanja visine naknade, kao i u pogledu načina njene naplate. Imajući u vidu da su rješenja koja je Agencija predlagala u pripremljenim stručnim osnovama, preuzeta iz iskustava država regiona, na osnovu kojih vazduhoplovne vlasti iz okruženja nesmetano i sa gotovo maksimalnim procentom uspješnosti realizuju naplate ovih naknada, Agencija je mišljenja da ne postoje smetnje za donošenje podzakonskih propisa kojima će se omogućiti početak naplate ovih naknada i u Crnoj Gori.

Donošenje ovih pravilnika bilo bi od velikog značaja za uspostavljanje, zakonom utvrđenog, održivog sistema finansiranja i funkcionisanja Agencije, s obzirom da utvrđeni principi EUROCONTROL-a podrazumijevaju da se, osim po osnovu tzv. „rutnih naknada“, u određenoj mjeri prihodi ostvaruju i po drugim osnovama. Istovremeno treba istaći da naplata ovih naknada treba da bude osnov za izradu finansijskih planova.

b) Interni akti na osnovu kojih je uređena unutrašnja organizacija, način rada i poslovanja Agencije, kao i odlučivanje i nadležnosti organa Agencije, u skladu sa kojima se organizuje i rukovodi radom i poslovanjem Agencije su: Statut Agencije, Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Agencije, Pravilnik o zaradama, naknadama zarada i ostalim pravima i obavezama zaposlenih u Agenciji, Odluka o najnižoj cijeni rada zaposlenih u Agenciji i dr. Ovi akti donijeti su odmah nakon osnivanja Agencije.

U 2019. godini je planirano donošenje i usklađivanje internih akata u skladu sa preporukama DRI koja je tokom 2018. godine vršila kontrolu rada i poslovanja Agencije.

V Međunarodna saradnja Agencije

Aktivnosti Agencije za civilno vazduhoplovstvo na planu međunarodne saradnje u 2019. godini biće usmjerene posebno na:

- saradnju sa Evropskom unijom u oblasti vazdušnog saobraćaja,
- saradnju sa međunarodnim vazduhoplovnim organizacijama (ICAO, EASA, ECAC, EUROCONTROL),
- bilateralnu i multilateralnu saradnju.

a) Saradnja sa Evropskom unijom u oblasti vazdušnog saobraćaja

Pravni osnov za integraciju Crne Gore u Evropsku uniju u oblasti vazdušnog saobraćaja predstavlja ECAA Sporazum.

Sporazum predviđa potpuno usaglašavanje domaćih propisa sa propisima Evropske unije u oblastima vazduhoplovne sigurnosti, bezbjednosti, upravljanja vazдушnim saobraćajem, rukovođenja aerodromima, zaštite prava putnika i drugih korisnika usluga u vazдушnom saobraćaju, liberalizacije vazduhoplovnog tržišta, zabrane državne pomoći i zaštite životne sredine.

Nakon 11 godina od njegovog potpisivanja, ECAA Sporazum je konačno ratifikovan od strane svih država članica EU i od strane depozitara, tako da je formalno stupio na snagu 01.12.2017. godine.

Da bi Crna Gora uživala u benefitima ovog Sporazuma u obavezi je da ispuni sve zahtjeve iz Anexa 1 ovog Sporazuma kroz dvije tranzicione faze.

Evropska komisija je u periodu 7 – 9. oktobar 2015. godine bila u kontrolnoj posjeti Crnoj Gori. Ovo je bila prilika da se ekspeti Komisije na licu mjesta upoznaju sa svim aktivnostima koje je Crna Gora preuzela u cilju konačnog ispunjenja zahtjeva iz I tranzicionog perioda ovog Sporazuma.

Izveštaj Komisije je u septembru 2016. godine dostavljen Crnoj Gori uz konstataciju da je ovim izvještajem potvrđen značajan napredak koji je Crna Gora ostvarila u implementaciji zahtjeva ECAA Sporazuma, ne samo u odnosu na prvi tranzicioni period, već i na drugi. U ovom smislu, naglašeno je da je postignuta potpuna usaglašenost sa zahtjevima koji se odnose na prvi tranzicioni period u svim oblastima vazduhoplovstva, uz izuzetak od nekoliko preostalih otvorenih pitanja iz oblasti ekonomskih propisa. Ovi propusti odnose se posebno na odredbe koje se tiču preciznog definisanja slobode određivanja cijena karata i, samim tim, zaštite prava potrošača, u avio prevozu, što će biti u potpunosti regulisano aktuelnim donošenjem izmjena i dopuna Zakona o vazдушnom saobraćaju, ali i nekih osnovnih prava za zaštitu radnika, koja spadaju u domen obuhvata Zakona o radu.

Ovo postignuće je nesumnjivo rezultat posvećenosti crnogorskih vlasti ciljevima ECAA i vrijednog rada uloženog u ispunjavanje obaveza koje slijede.

Nakon formalnog otvaranja pregovora o pristupanju Evropskoj Uniji, Crna Gora je u 2013. godini bila u fazi analitičkog pregleda i ocjene usklađenosti nacionalnog zakonodavstva države kandidata s pravnom tekovinom Evropske unije, poznatija kao „skrining“.

Skrining se sprovodi putem sastanaka, poglavlje po poglavlje, za sva poglavlja (osim za Poglavlja 34 – Institucije i 35 – Ostala pitanja). Poglavlje 14 – Transportna politika, u dijelu jednog od četiri vida saobraćaja – vazdušnog saobraćaja, direktno se odnosi na aktivnosti i postignuća Agencije za civilno vazduhoplovstvo.

Sastanci se održavaju prema detaljno utvrđenom dnevnom redu prilagođenom strukturi pravne tekovine EU. Prvi sastanak sa predstavnicima Evropske Unije, tzv. "Eksplanatorni skrining" sastanak, održan je 25. aprila 2013. godine.

Na prvom bilateralnom sastanku, održanom 30. maja iste godine, od strane crnogorske delegacije, koju su većinom činili predstavnici Agencije, predstavljen je detaljan prikaz trenutnog stanja u vazдушnom saobraćaju, u transpoziciji i implementaciji svih regulativa i direktiva koje su bile predmet predstavljanja i preliminarne razmjene informacija na Eksplanatornom skriningu.

U Izveštaju o analitičkom pregledu usklađenosti zakonodavstva Crne Gore, koji je Evropska komisija dostavila sredinom 2014. godine, u dijelu koji se odnosi na Poglavlje 14, konstatovano je da što se

tiče vazduhoplovstva, Crna Gora je postigla relativno dobar nivo usklađenosti s pravnom tekovinom EU, a postigla je i značajan napredak kad je riječ o sprovođenju prve prelazne faze ECAA sporazuma.

Nakon što je Crna Gora predala Evropskoj komisiji svoju pregovaračku poziciju iz Poglavlja 14, poglavlje je zvanično otvoreno 21. decembra 2015. godine na Međuvladinoj konferenciji u Briselu.

U zvaničnom Izveštaju Evropske komisije o napretku Crne Gore za 2016. godinu, iz novembra 2016. godine, u dijelu iz Poglavlja 14 koji se odnosi na vazdušni saobraćaj, konstatovan je dalji napredak sa usaglašavanju sa s pravnom tekovinom EU u okviru I prelazne faze ECAA Sporazuma. Navodi se da je u oblasti sigurnosti zakonodavstvo usklađeno sa pravom EU, da je Crna Gora u velikoj mjeri uskladila svoje zakonodavstvo s pravnom tekovinom EU u pogledu Jedinog evropskog neba, i konstatuje se da je nakon uspješnog završetka projekta „One Stop Security“, u decembru 2015. godine, Crna Gora uključena u EU listu trećih zemalja primjene bezbjednosnih standarda ekvivalentnih zajedničkim osnovnim standardima bezbjednosti civilnog vazduhoplovstva. Međutim, kako je u Izveštaju navedeno – još uvijek treba riješiti neka pitanja u oblasti ekonomske regulative.

U narednom periodu, kroz potpuno izvršavanje međunarodnih i zakonskih obaveza iz oblasti civilnog vazduhoplovstva, Agencija će nastaviti da daje svoj puni doprinos aktivnostima naše države na putu pridruživanja Evropskoj uniji.

b) Saradnja sa međunarodnim vazduhoplovnim organizacijama

Značajan dio međunarodnih aktivnosti Agencije zasnovan je na članstvu u međunarodnim organizacijama, iz razloga što je najveći dio sistema civilnog vazduhoplovstva u Crnoj Gori uređen u skladu sa međunarodnim konvencijama, rezolucijama, standardima i preporukama sljedećih međunarodnih organizacija:

- Međunarodna organizacija civilnog vazduhoplovstva (*International Civil Aviation Organization – ICAO*),
- Evropska agencija za sigurnost vazdušnog saobraćaja (*European Aviation Safety Agency – EASA*),
- Evropska konferencija civilnog vazduhoplovstva (*European Civil Aviation Conference – ECAC*),
- Evropska organizacija za sigurnost vazdušne plovidbe (*European Organization for the Safety of Air Navigation – EUROCONTROL*).

Zaposleni u Agenciji za civilno vazduhoplovstvo učestvuju na redovnim sastancima: ECAC (*Directors General Meeting – DG Meeting, Security Forum, ECAC Meeting*), EUROCONTROL (*Provisional Council – PC, Enlarged Committee – EC*); EASA (*EASA Management Board – EASA MB, EASA Advisory bodies meetings, EASA International Cooperation Forum – EASA ICF*), ECAA (*ECAA Joint Committee*).

U 2019. godini predstavnici Agencije nastaviće participaciju u radu stručnih i upravljačkih tijela međunarodnih navedenih vazduhoplovnih organizacija, u cilju permanentne informisanosti i zadržavanja stečenih pozicija i postojećeg renomea Agencije.

Veoma korektna i uspješna saradnja između Agencije i ECAC-a rezultovala je sprovođenjem projekta „Jedna bezbjednosna kontrola“ (*One stop security*).

Cilj ovog projekta, koji je zajednički pokrenut od strane Evropske komisije (EK) i Evropske konferencije civilnog vazduhoplovstva (ECAC), je da države koje nijesu članice Evropske unije budu

prepoznate kao države sa istovjetnim mjerama bezbjednosti, što bi omogućilo da njihovi aerodromi, sa aspekta bezbjednosti, budu tretirani kao i aerodromi u Evropskoj Uniji.

Projekat je formalno otpočeo u decembru 2013. godine potpisivanjem Administrativnog aranžmana (i plana sprovođenja) od strane ECAC-a i Agencije za civilno vazduhoplovstvo. U sklopu projekta, u toku 2014. godine su sprovedena tri audita od strane Evropske konferencije civilnog vazduhoplovstva (ECAC) u Crnoj Gori – nacionalni audit, u kojem je izvršen pregled nacionalne regulative iz oblasti bezbjednosti civilnog vazduhoplovstva i način vršenja monitoringa koji sprovodi Agencija za civilno vazduhoplovstvo i auditi oba međunarodna aerodroma – Aerodroma Podgorica i Aerodroma Tivat.

Nakon završenih audita pripremljeni su i implementirani korektivni akcioni planovi, da bi 19. decembra 2014. godine ECAC obavijestio Agenciju za civilno vazduhoplovstvo da je projekat uspješno završen u predviđenom roku i da je Agencija za civilno vazduhoplovstvo u poziciji da u 2015. godini zatraži od Evropske komisije priznavanje jednakosti svojih mjera bezbjednosti sa mjerama bezbjednosti Evropske unije.

ECAC je o uspješnom završetku ovog projekta od strane Crne Gore zvanično obavijestio i Evropsku komisiju pismom od 2. februara 2015. godine. Direktor Agencije je 10. marta 2015. godine poslao zvaničan zahtjev direktoru DG MOVE-a, da se Crna Gora formalno pridruži režimu Jedne bezbjednosne kontrole sa Evropskom Unijom.

U periodu 21 – 25. septembar 2015. godine organizovana je posjeta eksperata Evropske komisije, koji su izvršili konačnu procjenu stanja sistema bezbjednosti civilnog vazduhoplovstva.

Predmet ove procjene dominantno je bio stepen implementacije bezbjednosnih mjera na aerodromima Podgorica i Tivat, ali i način vršenja monitoring aktivnosti Agencije za civilno vazduhoplovstvo i način vršenja procjena rizika za aerodrome u Crnoj Gori.

Evropska komisija je u novembru 2015. godine sazvala Regulatorni odbor EU za bezbjednost civilnog vazduhoplovstva – koji se sastoji od država članica EU – koji je pozitivno glasao o omogućavanju „Jedne bezbjednosne kontrole“ za letove iz Crne Gore u EU, čija primjena je počela 29. februara 2016. godine.

Uspješna realizacija ovog projekta dokaz je da Crna Gora u sprovođenju mjera bezbjednosti civilnog vazduhoplovstva prednjači kako u regionu, tako i među državama Evropske konferencije civilnog vazduhoplovstva, koje nastoje da dođu u poziciju da zatraže ovaj status.

Međutim, implementacija ovog režima nije išla i ne ide u pravcu u kojem je bilo za očekivati. Naime, mnoge države sa kojima je Agencija imala bilateralne kontakte ističu da nisu u mogućnosti da implementiraju Odluku Evropske komisije zbog nepostojanja tehničkih mogućnosti na svojim aerodromima. Zbog toga se Agencija obratila Evropskoj komisiji u cilju rješavanja ove situacije. Nakon poslatih dopisa EK u vezi sa problemima koji se pojavljuju u praktičnoj primjeni Odluke Evropske komisije, predstavnici Agencije su pozvani da prisustvuju sastancima AVSEC (tijelo EK koje čine samo predstavnici EU država i na kome se razmatraju sva dešavanja u oblasti bezbjednosti) i SAGAS (savjetodavno tijelo za istu oblast pri EK, koje se sastaje 2 puta godišnje, a prisustvuju pored država članica, predstavnici raznih vazduhoplovnih udruženja ACI Europe, IATA i slično) na kojima je razmatran ovaj problem. Nakon prezentacije Agencije, predsjedavajući je iskazao punu podršku naporima Agencije i potvrdio da je i za EK vrlo važna implementacija ovog projekta, pa je pozvao predstavnike svih država da pomognu u implementaciji. U narednom periodu Agencija će i dalje aktivno komunicirati sa relevantnim institucijama, kako bi implementacija ovog režima konačno zaživjela u praksi.

Dobra saradnja Agencije i EUROCONTROL-a, rezultirala je potpisivanjem Sporazuma o pružanju podrške od strane EUROCONTROL-a za unaprijeđivanje sposobnosti Agencije za civilno vazduhoplovstvo, u aprilu 2016. godine, čije je elemente Agencija nadalje aktivno koristila a koristiće ih i u 2019. godini.

Područje primjene ovog Sporazuma je pružanje podrške od strane EUROCONTROL-a Agenciji u vezi sa daljom implementacijom Jedinственog evropskog neba (*Single European Sky – SES*), razvojem ATM-a, kao i integracijom u ATM mrežu Evrope. Ciljevi na visokom nivou ovog sporazuma su da:

- pomogne Agenciji u izgradnji i unapređenju svojih sposobnosti, uključujući i zahtjeve Programa efikasnosti (*Performance Scheme*),
- podrži dalju implementaciju FUA koncepta u korist svih nacionalnih učesnika,
- podrži implementaciju SES zakonodavstva u Crnoj Gori kako bi se omogućila dalja integracija države u evropsku ATM mrežu, i
- olakša regionalnu saradnju o ATM pitanjima sa odgovarajućim nadležnim vazduhoplovnim organima/nacionalnim nadzornim organima susjednih država.

c) Bilateralna i multilateralna saradnja

Agencija posebnu pažnju posvećuje saradnji sa drugim nadzornim organima u zemlji i inostranstvu, odnosno međunarodnoj i regionalnoj saradnji sa vazduhoplovnim vlastima država u regionu.

Agencija je sa svim nacionalnim nadzornim organima država regiona ostvarivala saradnju u dijelu obavljanja redovnih aktivnosti iz svoje nadležnosti.

U cilju doprinosa jačanju regionalne saradnje, razmjene dokumentacije, iskustava i kadrovskih potencijala Agencija je prethodnih godina potpisala Memorandume o razumjevanju (MoU) sa vazduhoplovnim vlastima Bosne i Hercegovine, Makedonije, Srbije, Turske, Hrvatske, Ujedinjenih Arapskih Emirata, Albanije, Mađarske, Kosova, Slovenije, Bugarske i Austrije, kao i Program tehničke saradnje sa vazduhoplovnim vlastima Francuske.

Memorandumima o razumjevanju potpisanim između vazduhoplovnih vlasti država potpisnica dogovoreni su zajednički ciljevi i oblasti bilateralne saradnje u svim aspektima civilnog vazduhoplovstva. Potpisani memorandumi o saradnji predstavljaju nastavak intenzivnih aktivnosti Agencije u uspostavljanju bliskih i partnerskih odnosa između vazdušnih vlasti, prvenstveno u regionu, ali i šire.

Kada su u pitanju susjedne države, posebno se imao u vidu značaj regionalnu saradnje kao važan segment razvoja vazdušnog saobraćaja u procesu evropskih integracija, tako da su ovi memorandumi potpisani na način da omogućavaju i potenciraju zajednički razvoj i fleksibilnost upotrebe stručne dokumentacije i ljudskih resursa.

Specifičnost situacije sa zajedničkim provajderom SMATSA-om nalagala je potpisivanje posebnog Memoranduma u oblasti pružanja usluga u vazdušnoj plovidbi između Agencije i Direktorata civilnog vazduhoplovstva Republike Srbije. Ovim Memorandumom unaprijeđuje se saradnja u oblasti vazdušne plovidbe, a posebno u vršenju nadzora nad ispunjenošću zahtjeva za pružanje usluga u vazdušnoj plovidbi, kao i funkcija ASM i ATFCM, primjeni mjera i aktivnosti pri praćenju bezbjednosti/sigurnosti (Safety) zajedničkog pružaoca usluga u vazdušnoj plovidbi pri pružanju tih usluga. Takođe, ovim memorandumom posebno se ističe značaj bezbjednosti/sigurnosti (Safety) u pružanju usluga u vazdušnoj plovidbi, na nacionalnom i regionalnom nivou.

Predstavnici Agencije će i u narednoj godini učestvovati u radnim timovima resornog ministarstva koji se bave pripremom međudržavnih sporazuma o vazдушnom saobraćaju.

Sporazumom o saradnji u oblasti vazdušnog saobraćaja između Vlade Republike Srbije i Vlade Crne Gore, potpisanim 03. februara 2012. godine u Beogradu („Službeni list CG – Međunarodni ugovori“, broj 8/13 i „Službeni glasnik RS – Međunarodni ugovori“, br. 1/13), Vlada Crne Gore i Vlada Republike Srbije izrazile su svoju opredijeljenost za saradnju u oblasti vazdušnog saobraćaja. Ne prejudicirajući konačno rješenje, a u skladu sa odredbama čl. 5 i 6 Sporazuma, direktori Agencije za civilno vazduhoplovstvo Crne Gore, Direktorata civilnog vazduhoplovstva Republike Srbije i Kontrole letenja Srbije i Crne Gore SMATSA doo Beograd, potpisali su 12. novembra 2013. godine Memorandum o razumijevanju o inicijativi za formiranje budućeg funkcionalnog bloka vazdušnog prostora (u daljem tekstu: Memorandum). Memorandumom su utvrđena osnovna načela saradnje u postupku pripreme za sprovođenje inicijative za formiranje budućeg funkcionalnog bloka vazdušnog prostora (*Functional Airspace Block – FAB*) i definisan zajednički nastup ove inicijative prema trećim stranama (postojećim funkcionalnim blokovima vazdušnog prostora, drugim inicijativama za formiranje funkcionalnih blokova vazdušnog prostora, drugim vazduhoplovnim vlastima i pružaocima usluga u vazdušnoj plovidbi, međunarodnim vazduhoplovnim organizacijama i evropskim institucijama), sa ciljem da se nađe najbolje rješenje za buduće integracije Crne Gore i Republike Srbije, pa time i za zajedničkog pružaoca usluga u vazdušnoj plovidbi – SMATSA doo.

Direktori nadležnih civilnih vazduhoplovnih vlasti su, postupajući u skladu sa odredbama iz međudržavnog sporazuma između obje vlade, u februaru 2015. godine, dostavili svojim nadležnim ministarstvima izvještaj radne grupe i predlog postupka za njegovu primjenu na razmatranje. Vlade obje države još uvijek se nisu odlučile o ovom pitanju, pa se donošenje odluke očekuje u narednom periodu. Za očekivati je da će u 2019. godini, naročito zbog potrebe implementacije Programa učinka (*Performance Scheme*) čiji se ciljevi odnose na FAB, biti potrebno dodatno angažovanje resursa Agencije po ovom značajnom međudržavnom pitanju.

Inicijativa o zajedničkoj oblasti pružanja usluga (*Joint Service Provision Area Initiative – JSPA Initiative*) predstavlja regionalno i međuorganizaciono partnerstvo za saradnju i koordinaciju između civilnih vazduhoplovnih vlasti i nacionalnih pružalaca usluga u vazdušnoj plovidbi Albanije, Bosne i Hercegovine, Makedonije, Kosova*, Srbije i Mađarske. Dok ostale države imaju status punopravnih članica, Srbija i Bosna i Hercegovina učestvuju na tehničkom (ekspertskom) nivou.

JSPA inicijativa, kao mehanizam regionalne saradnje, ima značajnu podršku međunarodnih organizacija koje djeluju u civilnom vazduhoplovstvu, i to: Vijeća za regionalnu saradnju (RCC), ICAO regionalne kancelarije u Parizu, DG MOVE, Regionalne međuvladine saobraćajne organizacije (SEETO). Pod okriljem ove Inicijative do sada je, najvećim dijelom zaslugama i angažmanom Agencije, uspješno realizovano više značajnih aktivnosti, prvenstveno u vidu održavanja zajedničkih stručnih sastanaka, obuka i radionica.

Međusobnim dogovorom direktora organizacija sa statusom punopravnog člana, utvrđene su prioritetne aktivnosti Inicijative, a koje proizilaze iz primjene SES koncepta i Evropskog ATM Master plana. Ove aktivnosti se odnose na izradu i realizaciju projekata: Regionalni plan implementacije PBN koncepta i Plan smanjenja emisije ugljen-dioksida; Regionalna strategija za primjenu satelitske navigacije u civilnom vazduhoplovstvu u jugoistočnoj Evropi (djelimično ostvareno kroz učešće u projektima podržanim od strane Evropske Komisije).

Za potrebu implementacije RCC-ove Strategije za jugoistočnu Evropu do 2020. godine (u daljem tekstu: SEE2020 Strategija) i u saradnji sa SEETO, JSPA inicijativa je dostavila RCC-u Regionalni program za vazdušni transport, kojim je obuhvatila svoje planirane prioritete aktivnosti i usaglasila ih sa ciljevima iz SEE2020 Strategije.

Agencija će nastaviti sa naporima u pogledu konsolidacije i stabilizacije rada novoformiranog Regionalnog odbora Traganja i spašavanja (Regional SAR Committee) dajući svoj doprinos u svim njegovim tijelima, radnim i upravnim.

VI Kontrolne posjete međunarodnih organizacija

Poočetkom 2019. godine, u periodu 22-29. januar 2019. godine planiran je nadzor Međunarodne organizacije za civilno vazduhoplovstvo (*International Civil Aviation Organization – ICAO*) u okviru globalnog Jedinog programa provjere nadzora sigurnosti (*Universal Safety Oversight Audit Programme – USOAP*), koji je vremenom evoluirao u Pristup stalnog praćenja (*Continuous Monitoring Approach – CMA*). Crna Gora će biti predmet Koordinisane misije validacije (*ICVM*).

Cilj ove izuzetno značajne i sa aspekta sigurnosti sveobuhvatne kontrole je osiguravanje usaglašenosti Crne Gore sa ICAO Standardima i preporučenim praksama (*Standards and Recommended Practices – SARPs*) koji se odnose na sigurnost (*Safety*), a sadržani su u gotovo svim Aneksima Konvencije za međunarodno civilno vazduhoplovstvo (tzv. Čikaška konvencija), tačnije – u 17 od postojećih 19 Aneksa ICAO-a.

Crna Gora je, prvi i jedini put, bila predmet ICAO USOAP kontrolne posjete prije više od osam godina, gotovo odmah nakon osnivanja Agencije za civilno vazduhoplovstvo, u periodu od 3. do 12. maja 2010. godine. Imajući u vidu tadašnje stanje u pogledu kadrovske osposobljenosti u civilnom vazduhoplovstvu, kako u novoosnovanoj Agenciji za civilno vazduhoplovstvo tako i kod ostalih subjekata, Agencija je, uz maksimalnu posvećenost sopstvenih kapaciteta i stručnu pomoć pojedinih vazduhoplovnih subjekata iz Crne Gore, koje je za tu priliku angažovala, uspjela da postigne rezultate, koji su u datim okolnostima bili veoma zadovoljavajući i u tim uslovima iznad očekivanih, ali, objektivno, ne na posebno visokom nivou.

Imajući u vidu nesumnjiv napredak i više nego očigledna postignuća koja su u Crnoj Gori u međuvremenu ostvarena u oblasti civilnog vazduhoplovstva, što je konstatovano prilikom gotovo svih kontrolnih posjeta međunarodnih eksperata koje su se odvijale u prethodnom periodu, prije svega od strane Evropske komisije (za ECAA Sporazum i u okviru Poglavlja 14 predpristupnih pregovora Crne Gore), EASA-e i ECAC-a, izvjesno je da je trenutno stanje u civilnom vazduhoplovstvu u Crnoj Gori na značajno većem nivou nego što rezultati ICAO posjete iz 2010. godine pokazuju.

Agencija je krajem prethodne i početkom tekuće godine napravila veliki iskorak kroz intenzivni rad na unosu novih informacija za Upitnik o vazduhoplovnim aktivnostima države (*State Aviation Activities Questionary – SAAQ*), kao i za usklađenost sa ICAO Standardima i preporučenim praksama (*Compliance Checklists – CC*), zatim na unosu odgovora na univerzalna pitanja (*Protocol Questions – PQs*) i na ažuriranju odobrenih Korektivnih akcionih planova (*CAPs*), putem internet aplikacije USOAP CMA, čime je prikazala ICAO-u realno stanje koje je mnogo bolje od konstatovanog u 2010. godini.

Navedene aktivnosti su primjećene i pozitivno ocijenjene od strane ICAO-a, što je rezultovalo uvrštavanjem Crne Gore na vrhu liste država čiji će sistemi civilnog vazduhoplovstva u ciklusu od naredne dvije godine biti predmet nove verifikacije stanja. Štoviše, cijeneći obim obavljenog posla, ICAO se opredjelilo da u našoj državi ne sprovede tzv. audit kao najzahtjevniji vid kontrolne posjete, već Koordinisanu misiju validacije (*ICAO Coordinated Mission Validation – ICVM*).

Dodatno, tokom 2019. godine, shodno Radnom aranžmanu potpisanim sa EASA-om, planirana je i standardizacijska posjeta u oblasti ANS. U pitanju je „follow up“ posjeta ekspertskega tima EASA za oblast inspekcije vazduhoplova na platformi – RAMP, a njena realizacija planirana je za maj 2019. godine. Posjeta se odnosi na regulatorne zahtjeve iz EU Uredbi 2015/340, 923/2012, i 2016/1185 koje su u naš pravni sistem prenijete kroz posebne Pravilnike.

VII Kadrovsko i materijalno-tehničko osposobljavanje

a) Kadrovsko osposobljavanje Agencije

Postojeća unutrašnja organizacija i način rada i rukovođenja u Agenciji uređeni su Statutom Agencije i Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji, u cilju obezbjeđivanja zakonitog, stručnog, efikasnog i racionalnog vršenja poslova i zadataka u oblasti vazdušnog saobraćaja iz nadležnosti Agencije, utvrđenih Zakonom o vazdušnom saobraćaju („Službeni list CG“, br. 30/12 i 30/17), zaključenim međunarodnim ugovorima, propisima EU i pravilima i standardima koji se odnose na sigurnost i bezbjednost u vazdušnom saobraćaju.

U cilju blagovremenog planskog i efikasnog ostvarivanja poslova definisanih obavezama i nadležnostima Agencije, koordinacije i nadzora nad izvršavanjem tih poslova, kao i saradnje sa relevantnim domaćim i međunarodnim organima, organizacijama i institucijama, Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Agencije za civilno vazduhoplovstvo utvrđena su radna mjesta za 55 izvršilaca, koja su sistematizovana u sljedećim organizacionim jedinicama:

1. Sektor za sigurnost vazdušnog saobraćaja	14
2. Sektor za vazduhoplovne usluge u vazdušnom prostoru	19
3. Odjeljenje za bezbjednost vazdušnog saobraćaja	3
4. Odjeljenje za međunarodnu saradnju	4
5. Referat za vazduhoplovnu medicinu	1
6. Služba za pravne, finansijske i opšte poslove	9

Van unutrašnjih organizacionih jedinica Agencije sistematizovano je 5 radnih mjesta za 5 izvršilaca: direktor Agencije, pomoćnik direktora Agencije, Menadžer sistema upravljanja sigurnošću (Safety Menager), Menadžer sistema za praćenje usklađenosti (Compliance Monitoring Menager) i Savjetnik – Poslovni sekretar.

Stručno i kadrovsko osposobljavanje Agencije predstavljaće jedan od važnih prioriteta i u narednom periodu. Visoki kriterijumi u pogledu stručne spreme, radnog iskustva u oblasti vazduhoplovstva i ostalih znanja i vještina predstavljaju objektivnu teškoću u popunjavanju sistematizovanih radnih mjesta. Takođe, i politika zarada mora biti prilagođena činjenici da, u principu, specijalizovani

kadrovi iz ove oblasti već imaju zaposlenje kod visoko-budžetnih kompanija. Ovo potpuno korespondira sa politikom evropskih vazduhoplovnih institucija koje su spremne da za kadrove od posebnog interesa obezbijede visoke zarade, u svim državama bez izuzetaka, imajuću u vidu da su sigurnost i bezbjednost vazdušnog saobraćaja prioriteta evropske politike. Ovakav pristup je od ključnog značaja za postojanje i funkcionisanje Agencije.

b) Obuka i stručno usavršavanje zaposlenih

Permanentno stručno usavršavanje i obuka zaposlenih jedan je od preduslova za kompetentno i profesionalno obavljanje poslova Agencije i tome se, u kontinuitetu, posvećuje posebna pažnja. Tako je i za programski period planirana intenzivna obuka, prije svega u oblastima specijalizovane obuke i obnove znanja.

Agencija je, u skladu sa međunarodnim standardima i zahtjevima, definisala potrebne nivoe vještina i kvalifikacija za svako radno mjesto. Obuka je ključna pretpostavka za stručno i profesionalno usavršavanje zaposlenih u Agenciji, kojom se postiže osposobljenost zaposlenih za obavljanje različitih poslova i stvaranje neophodnih pretpostavki za dalji razvoj Agencije, kao vazduhoplovne vlasti Crne Gore.

U svrhu konstantnog usavršavanja zaposlenih, Agencija na kraju kalendarske godine, priprema godišnji Trening Plan za svaku narednu kalendarsku godinu, kojim su definisane potrebe za neophodnom obukom u tom periodu, a usklađen je sa petogodišnjim Trening Programom. Trening Program i Trening Plan donosi direktor Agencije.

Potrebe za obukom, utvrđuje se na osnovu sljedećih zahtjeva:

- a) nalazi i preporuke međunarodnih organizacija (ICAO, ECAC, EASA, EUROCONTROL),
- b) rezultati internog nadzora i kontrole,
- c) povratnih informacija dobijenih od strane zaposlenih.

Zaposleni u Agenciji se procjenjuju u pogledu obučenosti u skladu sa standardom uspostavljenim za to radno mjesto ili dodijeljenim zadatkom. Ukoliko se utvrdi da određeni zaposleni ne posjeduju potrebne vještine i znanja za vršenje dodijeljenih zadataka, pristupa se realizaciji potrebne obuke.

Područja obuke su razvijena na način da obuhvate:

1. Osnovnu obuku, koja podrazumijeva obuku novozaposlenih u Agenciji, radi upoznavanja sa metodom rada Agencije,
2. Inicijalnu obuku, koja podrazumijeva obuku prilagođenu za različite oblasti nadležnosti inspektora,
3. On the job (OJT) treninge, koji podrazumijevaju obuku na radnom mjestu uz pomoć instruktora,
4. Specializovane obuke, koje podrazumijevaju obuku zaposlenih sa ciljem sticanja specijalističkih znanja i vještina potrebnih za određenu radnu poziciju,
5. Obnavljanje obuke, koje podrazumijeva obuku koju je neophodno obnoviti nakon određenog vremena.

Ukoliko obuku izvodi institucija ili organizacija izvan Agencije, vrši se odgovarajuća procjena, na osnovu sadržaja obuke, analize kvalifikacija i iskustava institucije koja je organizuje, kao i kontakata sa prethodnim klijentima institucije. Instruktori/predavači se kvalifikuju u zavisnosti od znanja i sposobnosti prenošenja znanja. Njihova stručnost se procjenjuje na osnovu odgovarajućih potvrda

(certifikata), iskustva i/ili demonstriranog znanja.

Obuku koju vrše priznate i renomirane institucije iz oblasti civilnog vazduhoplovstva – JAA Training Organization, EASA, ICAO, ECAC i EUROCONTROL, Agencija prihvata kao obuku odgovarajućeg kvaliteta, bez dodatnog procjenjivanja.

Treba posebno naglasiti očekivani nastavak veoma korisne saradnje sa francuskim kolegama – vazduhoplovnim vlastima i ENAC-om, što je u prethodnom periodu rezultiralo velikim brojem kvalitetnih obuka i radionica.

Takođe, predviđen je nastavak trenda organizovanja treninga i radionica u saradnji sa TAIEX-om (*Technical Assistance and Information Exchange*) koji predstavlja jedan od instrumenata Generalnog direktorata za proširenje Evropske komisije sa ciljem pružanje podrške partnerskim zemljama u primjeni i sprovođenju zakonodavstva EU, kroz pružanje ekspertske pomoći u rješavanju pitanja u kratkom vremenskom roku.

c) Materijalno-tehničko osposobljavanje

U Agenciji za civilno vazduhoplovstvo za 2019. godinu planiran je nastavak aktivnosti na materijalno tehničkom osposobljavanju. Najznačajnija aktivnost u ovoj oblasti biće unapređenje informaciono-komunikacionog (ICT) Sistema Agencije, kroz:

- nadogradnju postojeće infrastrukture ICT Sistema Agencije, nabavkom odgovarajućih specijalizovanih softverskih rješenja za podršku poslovnim procesima iz nadležnosti Agencije,
- unapređenje načina upravljanja i zaštite ICT sistema Agencije u pogledu: izrade predloga dokumenta Smjernice za upravljanje informacionim sistemom u cilju smanjenja operativnog rizika, procedura za upravljanje i korišćenje informacionog sistema Agencije, prema standardima za zaštitu i bezbjednost informacionih sistema ISO/IEC 27001 i ISO/IEC ISO 27002, kao i
- nastavak aktivnosti na obezbjeđenju uslova za kvalitetnijim monitoringom ICT sistema Agencije.

Dalji razvoj ICT sistema Agencije predviđen je kroz: izradu projektnih zadataka sa tehničkim specifikacijama za razvoj pojedinih podsistema informacionog sistema Agencije, javne nabavke pojedinih nedostajućih segmenata ICT sistema i dalje unapređenje web prezentacije Agencije u cilju bolje i sadržajnije informisanosti javnog mnjenja, vazduhoplovne industrije i vazduhoplovnog osoblja.

Posebna pažnja biće posvećena započetim aktivnostima u cilju nabavke i uspostavljanja adekvatnog sistema tehničke zaštite poslovnog prostora Agencije, kao i izradi odgovarajućih procedura za njegovo efikasno funkcionisanje.

Detaljniji način materijalno - tehničkog osposobljavanja Agencije za civilno vazduhoplovstvo za narednu godinu preciznije je razrađen i prikazan u Planu Investicija za 2019. godinu, kao sastavnom dijelu Finansijskog plana Agencije za civilno vazduhoplovstvo za 2019. godinu, koji se razmatra istovremeno sa ovim Programom rada, kao i u Planu javnih nabavki za 2019. godinu.

VIII Izrada programa, planova i izvještaja

- Agencija će do kraja drugog kvartala 2019. godine, pripremiti Izvještaj o radu i Finansijski izvještaj za 2018. godinu, koje predlaže Savjet Agencije i dostavlja Vladi na usvajanje.

Uz finansijski izvještaj prilaže se Izvještaj nezavisnog revizora, kojeg imenuje Vlada.

- U četvrtom kvartalu 2019. godine Agencija će pripremiti Godišnji program rada Agencije za 2020. godinu i Finansijski plan za 2020. godinu.
- Plan javnih nabavki za 2020. godinu će biti donešen u decembru 2019. godine i objaviće se na sajtu Uprave za javne nabavke.
- Agencija će, u skladu sa zakonom, pripremiti i druge planove, informacije i izvještaje za koje postoji obaveza da se dostavljaju nadležnim organima.

